

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta
Ústav dějin křesťanského umění
Dějiny křesťanského umění

Dana Vrabelová

Corona et sedes ad maiorem splendorem et gloriam B. V. M.

bakalářská práce

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Ing. Jan. Royt, Phd.

2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vykonala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Dana Vrabelová

Obsah

I. Úvod.....	4-5
II. Přehled literatury.....	6-8
III.1. Vznik a historie mariánských korunovačních obřadů.....	9-10
III.2. Papežské korunovace v Čechách a na Moravě Panna Maria Svatohorská.....	12-36
III.3. Korunování milostného obrazu Panny Marie ze Svatého Kopečku u Olomouce.....	36-47
III.4. Korunovace černé Madony od Svatého Tomáše v Brně.....	47-58
IV. Závěr.....	59-60
V. Obrazová příloha.....	61-89
VI. Seznam vyobrazení.....	90-91
VII. Seznam použitých pramenů a literatury.....	92-94

I. Úvod

Barokní církevní slavnosti

Všechny základní principy barokní mentality, religiozity, estetiky a filozofie se setkávají v centrálním útvaru baroka, v jeho slavnostech. V nich vrcholí symbióza skutečnosti a zdání, symbióza všech uměleckých aktivit a barokní stylovost ovládnou jejich prostor, čas i děj. Bez slavností neexistuje žádná civilizace a kultura. Jsou zakotveny v biologické potřebě člověka měnit životní rytmus, jsou měřítkem času, svými rituály jsou formou magického zmocňování se světa a jsou součástí všech náboženství. Nepřetržitý řetěz slavností středověku, renesance a manýrismu zde vrcholí, slavnosti zde dosahují největší frekvence a největšího rozsahu.

Barokní slavnosti jsou oficiální mají pevnou organizaci, která je součástí společenské organizace, a mají svoji dramaturgii, která využije všech uměleckých forem. Mají odrazet společenskou realitu, její hierarchičnost (organizací průvodů a procesí a organizaci prostoru slavností) a mají vytvářet iluzi harmonie pozemského i nebeského světa. Mají také potlačit nekontrolovanou a chaotickou slavnost lidovou.

Pro Čechy a Moravu jsou charakteristické slavnosti církevní. Jejich osnovu tvoří svátky křesťanského kalendáře s nejokázalejší slavností Božího těla. Každé místo slaví ale i svého světce, slavnostní obřady se konají na dny zemských patronů a také světců České koruny, svou samostatnou řadu slavností má každý klášter a kostel. Z městských a klášterních pramenů víme, že slavnosti provázely i důležité etapy při stavbě chrámu, usazení soch a svatořečení světců. Tak jako se do slavnostního hávu odívalo vystupování světských hodnostářů, odívalo se do něho i vystupování hodnostářů církevních. Vjezdy biskupů do měst se podobaly vjezdům panovníků.

Vyvrcholením církevních slavností byly korunovační slavnosti zázračných obrazů Panny Marie: Svatohorské (Svatá Hora nad Příbramí), Svatokopecké (Svatý Kopeček u Olomouce) roku 1732 a Svatotomášské v Brně roku 1736.

Tyto slavnosti byly obdobou slavností svatořečení Jana Nepomuckého v Praze roku 1729 a jejich tiskem vydaný a rytinami ilustrovaný popis nám dovoluje poznat jejich organizaci, dramaturgii i průběh.

Na výrobě korunek a oltářů, výzdobě kostelů a slavnostního prostoru, se podíleli nejlepší zlatníci a ostatní umělci pražského a moravského baroka, kteří zhotovili mistrovská zlatnická a stříbrnická umělecká díla, umělé architektury, slavobrány a plastiky. Popisem těchto korunovačních slavností, zejména uměleckými řemesly, se bude zabývat i tato práce.

II. Přehled pramenů a odborné literatury

Tato práce vychází ze studia barokních latinských rukopisů, tisků a grafických listů vydaných u příležitosti slavných korunovací milostných mariánských obrazů v Čechách. Jedná se zejména o rukopisná *Diaria* neboli deníky rezidencí na Svaté Hoře: *Diarium Residentiae in Sacramonte*¹ a *Compendiaria descripto de gloriosissimo actu, Coronationis B.V. Deipare, In Monte Sancto Societatis JESU in Regno Bohemiae, Die 22. Junii, Anno Domini 1732.*² Deníky residence na sv. Kopečku z let 1679 -1759,³ *Katalog Hradišťských 1688-1783* - latinský rukopis s ručním náčrtem oltáře z roku 1731⁴ a latinský rukopis svatokopeckého převora Tadeáše Schrabala: *Ortus et progressus Sacri Montis in Marchionatu Moraviae prope Olomucium.*⁵

Ve stati o slavné korunovaci milostné sošky Panny Marie Svatohorské jsem vycházela především ze spisů: *Regina Caeli, Corona Gloriam et Majestatis Super Creaturam universam Exaltata in Caelis, Maria ritu Vaticano prima in Regno Bohemiae in S. Monte Corona Regali Aurea Coronata. Pragae 1732*, popisujícím průběh slavné korunovace, spisem svatohorského jezuita Ignace Poppa : *Historia Divae Virginis in Regni Bohemiae Monte Sancto*, z roku 1758 s titulní rytinou PM Svatohorské adorovanou Arnoštem z Pardubic a sv. Ignácem a z knihy F. X. Holase: *Dějiny poutního místa mariánského Svaté Hory u Příbramě* z roku 1929.

V této kapitole se také zabývám podrobným ikonografickým rozbohem doposud nepublikované rytiny A. Birckharta: *Korunovace Panny Marie Svatohorské* s odkazem na korunovační spis Stanislava Petržílky: *Odražená záře Marye Panny na Nebi od Boha Korunované, na Zemi mnohejma zázrakama osvícenej Obraz, z obzvláštního povolení a zásluh mnohých zázraků na Zemi Korunovanej. Na Svatý Hoře slavného Tovaryšstva Ježíše v Království Českým nad Příbramí skrze Vítězné stavení v Společnosti Nočních Kunstovních Ohňů jakožto hořící lásky a radosti Svědkův ozdobným vyobrazením*

¹ *Diarium Residentiae in Sacramonte* I., latinský rukopis, SÚA Praha, Řád Redemptoristů sign. p.č. 104.

² *Compendiaria descripto de gloriosissimo actu, Coronationis B.V. Deipare, In Monte Sancto Societatis JESU in Regno Bohemiae, Die 22. Junii, Anno Domini 1732*, knihovna Strahovského kláštera, sign. SK AP XII. 1.

³ Deníky residence na sv. Kopečku 1679-1759 uloženy v MZA Brno, fond E 55 Premonstráti Klášterní Hradisko, inv.č. 240, sign II 42, dále ve Státní vědecké knihovně v Olomouci, oddělení rukopisů a starých tisků (SVKOL) sign. M-II-257, 403.

⁴ *Katalog Hradišťských 1688-1783*, latinský rukopis uložen v knihovně Strahovského kláštera, sign. SK DK III 4.

⁵ *Ortus et progressus*, latinský rukopis knihovna Strahovského kláštera, sign. SK BT IV 9.

vysvětlená v srdci téhož Města na Rynku dne 22. měsíce června, kteréžto Den Marii Nebe KráloVnV KorVnoV VCtIl., s popisem slavobran.

Průběhem korunovačních slavností reliéfu obrazu Panny Marie Svatokopecké a popisem příležitostných slavobran se zabývá další ze spisů, často citovaný v mé práci, *Enthronisticum Parthenium, sive Gloria et Honor Neo-inauguratae Augustissimae Coelorum Reginae Mariae in Thaumaturga Effigie Sua, Portentofo Angeloru, famulatu allata...* z roku 1733, doplněný četnými rytinami. Veškerá kázání, která byla součástí slavností a která mají rovněž velkou vypovídající hodnotu o o jejich průběhu, jsou sebrána ve spise s názvem: *Corona Sacro Montana, sive Constellatio Coeli Mariani, Nocte super media Gloriosissimae Coronationis Augustissimae Coelorum Imperatricis Mariae Thumaturgae STATUAE, ab Angelis allatae, In Horizonte Montis Praemonstrati ad Olomucium, Die 21. Septembris, Anno MDCCXXXII. Serenissimo Coelo Praemonstrata*. Podkladem k mé práci byly rovněž spisy : *Krátké vypsání o nalezení též stoleté slavnosti a slavném korunování zázračného obrazu Matky Boží Marie Panny na Svaté Premonstrátské hoře blíže Olomouce, Hradec Králové 1733* a spis Laurentia Kaysera: *Athenaenum sive universitatis Mariana fundamenta in Montibus Sanctis*, obsahujícím čtená kázání s vevázanou rytinou Panny Marie Svatokopecké uctívanou alegoriemi věd a umění.

Korunovací černé madony Svatotomášské v Brně je věnováno také několik latinských tisků. V první řadě je třeba jmenovat spis: *Conchylum Marianum vetustissimae et venustissimae Gemmae Moraviae*, s podrobným programem slavnosti z roku 1736 jehož Strahovský exemplář je obohacen o několik překrásných rytin a spis: *Gemma Moraviae Thumaturga Brunensis* z téhož roku s titulní rytinou I. Zeidlera, znázorňující moravskou církev jako loď nesoucí obraz Panny Marie Svatotomášské na plachtě. U příležitosti dvouletého výročí korunovace černé Madony v Brně byla v roce 1936 vydána kniha P. A. Neumanna: *K 200 výročí korunovace milostného obrazu PM v klášteře brněnských augustiniánů (1736-1936)*.

Ze současné zahraniční literatury, věnované tématu korunování mariánských milostných obrazů , bych ráda uvedla např. společnou práci italských autorů

G. M. Pola, L.M. de Candida a M. M. Pedica: *La Vergine Maria incoronata*⁶ a spis M. Calabuiga: *Significato e valore del nuovo Ordo coronandi imaginem beate Mariae Virginis*. Romae s. a. ue.

Dále práce J. R. Knoxe: *Die Feier der Krönung eines Marienbildes*⁷ a J. von Herzogenberg: *Zur Krönung von Gnadenbildern vom 18. bis zum 20. Jahrhundert*.⁸

V Čechách se problematikou korunování milostných mariánských obrazů, jako výrazu nejvyšší úcty, zabývali společně již v roce 1913, autoři I. Čežovský a P. J. Vraštil ve svém pojednání: *O korunovaci milostných obrazů a soch bl. Panny Marie*.⁹ Řadu dílčích studií věnovali milostným vyobrazením také např. Antonín Podlaha, Václav Ryneš, Ivo Kořán a Prof. Pavel Preiss. Slavobranami vystavenými na počest korunovace zázračného obrazu Panny Marie Svatotomášské v Brně se ve své práci z roku 1987 zabývá Bohumil Samek¹⁰. Doposud nejkomplexnější pohled na problematiku vztahu obrazu a kultu v barokních Čechách, vrcholící v barokních religiózních slavnostech jako jsou korunovace, jubilejní slavnosti či objevení obrazu nebo sochy, podává Prof. Jan Royt ve své knize: *Obraz a kult v Čechách, 17. a 18. století*,¹¹ která se stala zároveň stěžejní i pro tuto práci.

Kompletní seznam odborné literatury a pramenů použitých v této práci je uveden na straně 92-94.

⁶ POLO/CANDIDO/PEDICO 1980.

⁷ KNOX 1990.

⁸ HERZOGENBERG 1985.

⁹ ČEŽOVSKÝ/VRAŠTIL 1936.

¹⁰ SAMEK 1987.

¹¹ ROYT 1999.

III.1. Vznik a historie mariánských korunovačních obřadů

Koruna vždy bývala u všech vzdělaných národů nejokázalejším znakem nejvyšší důstojnosti a moci. Koruny císařské, královské a knížecí jsou znamením svrchované panovnické moci. U dávných národů, zvláště u Řeků a Římanů bývaly koruny přiznávány slavným vítězům jakožto odměna velkých činů, zásluh a statečnosti.

Královské insignie, koruna a trůn, darované mariánskému milostnému obrazu *k větší cti a slávě*, symbolizují pozemský vrchol úcty a zbožnosti. Teologický základ tohoto liturgického obřadu vychází z Mariiny nebeské korunovace, která následuje po jejím Nanebevzetí, kdy Panna Maria *stanula jako královna nebes i země po pravici Synově - jako žena sluncem oděná - na hlavě její koruna z dvanácti hvězd* (Zjevení sv. Jana 12,2).

Na zemi byla Panna Maria korunována napodobeninami korun světských panovníků a její korunovaný obraz usazován na královský trůn, oltář, zhotovený k této slavnostní příležitosti *k větší cti a slávě*. Vždy se jednalo o skvostná umělecká díla barokních zlatníků a stříbrníků o jejichž podobě, pokud se nezachovala do dnešních časů, se dovídáme z četných starých tisků a rytin speciálně vydaných u příležitosti korunovace.

Korunovace milostného mariánského obrazu, byla vždy velkou barokní slavnostní jejíž příprava a liturgické obřady trvaly i několik dní. V období baroka byly v Čechách a na Moravě korunovány snad všechny mariánské milostné obrazy, ale pouze tři z nich měly korunky oficiálně potvrzené Vatikánskou kapitulou: Panna Maria Svatohorská, Panna Maria Svatokopecká a Madona Svatotomášská.

První korunovace¹² Panny Marie se odehrála již v 8. století, kdy papež Řehoř III. korunoval roku 732 v Římě obraz Panny Marie korunou z ryzího zlata a s mnoha diamanty. Nad oltář pak zavěsil druhou podobnou korunu.

Roku 848 věnoval papež Řehoř IV. krásné stříbrné koruny obrazu Panny Marie, uctívaném v kostele sv. Kalista a Kornélia v Římě, aby P.Maria vyprosila odpuštění

¹² ROYT 1999, 132-133;
ČEŽOVSKÝ / VRAŠTIL 1913, 7-10.

hříchu lidem aby jim zjednala milost u Boha. S další korunovací, se svolením sv. Stolce, se po té setkáváme až kolem roku 1500 v Itálii kdy byla korunována PM v Loretě nedaleko Recanati. Tyto první korunovace však ještě nebyly takovými slavnostními obřady jako později v pozdějších letech.

S myšlenkou na korunování milostných mariánských obrazů přišel v baroku hrabě Alessandro Sforza Pallavicini z Piacenzy, italský šlechtic, který byl od mládí znám svojí velikou úctou k Matce Boží a přemýšlel jak mariánskou úctu ještě více rozšířit. Uvědomil si, že zlaté koruny dodávají panovníkům zvláštní vznešenost a že se těší zvláštní úctě na celém světě. Usoudil tedy, že by bylo vhodné a spravedlivé aby podobné znamení slávy a moci zdobilo i hlavu Královny nebes. Hrabě, který byl velice bohatý, rozhodl se veškeré své jmění darovat na dosažení tohoto cíle a roku 1640 odkázal velkou sumu na korunování milostných obrazů a soch.

Jeho úmysl schválil papež Urban VIII. (1623- 1644). Byla založena nadace hraběte Sforzy,¹³ jejíž správou pověřil papež vatikánskou kapitolu u sv. Petra. Velkými propagátory mariánských korunovací se stali také Fra Girolamo Paolucci de' Calboli da Forli (1522-1620), zvaný Apoštol Madony a kapucín F. Fedele da S. Germano, tvůrce první korunovační ceremonie.

Pro korunovací vydala vatikánská kapitula jasně formulované podmínky. Nerozhoduje zda korunou má být ozdoben obraz nebo socha ani z jakého je materiálu. Nezáleží ani na umělecké ceně obrazu nebo sochy. Milostný obraz vyznamenaný vatikánskou korunkou nesmí po korunovací již nosit jinou korunku, než tu kterou obdržel z Říma. Kdyby se korunka ztratila nebo byla odcizena musí se vyžádat u Vatikánské kapituly nová.

Podle papežských ustanovení¹⁴ byl předpokladem korunovace věhlas obrazu (clara imago), který uctívali věřící jako zázračný (gratiis refulgens). Zázraky musely být prokazatelné přísedními výpověďmi hodnověrných svědků vzácných rodem, vysokým úřadem a bezúhonností života. Předpokladem korunovace též bylo stáří úcty (antiquitas

¹³ Roční výnos fundace stačil asi na jednu korunovací milostného obrazu.

¹⁴ HERZOGENBERG 1985, 281-287.

originis et artis) a rozšíření kultu v co největším okruhu uctívatelů (cultus eximius et antiquus), kteří museli přicházet do poutního místa pravidelně a z velké dálky (concursum populi longinquo et perigrinationes continuae).

Žádost podávala do Říma obvykle arcibiskupská konzistoř či sám arcibiskup zpravidla tři roky před plánovanou korunovací. Musela především svědecky doložit autenticitu předkládaných zázraků, starobylost a rozšíření úcty, což se dělo prostřednictvím příležitostné monografie zázračného vyobrazení, vydané tiskem. Papež Urban VIII. pověřil kanovníky vatikánské kapituly u sv. Petra, aby rozhodovali v záležitostech týkajících se korunovace obrazů a aby milostným obrazům přesvatá Královny nebeské zlaté korunky přiznávali a udíleli. Papež vydal zvláštní breve, v němž jsou pro slavnostní dny uvedeny též plnomocné odpustky a pověřoval korunátora. V Itálii to byl člen kapituly sv. Petra, mimo Itálii legát či diecézní biskup. Obraz či socha mohou být korunovány nebo i rekorunovány.¹⁵

Korunování milostného obrazu bylo spojeno s předepsanými liturgickými úkony. Obřad se začínal rituální očištěním obrazu svěcenou vodou. Následovalo pomazání křížem (podle tridentské liturgie) a vlastní korunovace, při níž první korunu obdržel Ježíšek a následně Panna Maria. Obraz byl dále okuřován kadidlem a intronizován na mariánském "trůně". Speciálně k tomu zřízení, čímž je většinou myšlen nádherně vyzdobený oltář či oltářík (možno i přenosný).

První takový obřad, dle těchto předpisů, se konal dne 25. srpna roku 1630 a posvěcená koruna spočinula na hlavě Madony de la Febbre, uložené v sakristii baziliky sv. Petra v Římě a to za přítomnosti hraběte Alessandra Sforzy, který ještě za svého života byl šťastným svědkem korunovace třinácti milostných obrazů v různých římských kostelech. Po jeho smrti byl korunován milostný mariánský obraz Maria della Strada v profesním domě Tovaryšstva Ježíšova v Římě a v Loretě v Beretě. V Polsku byla korunována Panna Maria (Královna Polska) na Jasné Hoře v Čenstochově dne 8. září 1717. Další korunovace se udála ve Španělsku v Mont Serratě. V Čechách byla korunou obdařena soška Panny Marie Svatohorské, na Moravě reliéf Matky Boží na Svatém Kopečku u Olomouce a milostný obraz Madony od sv. Tomáše v Brně.¹⁶

¹⁵ ROYT 1999, 133.

¹⁶ ČEŽOVSKÝ / VRAŠTIL 1913, 9.

Přesné záznamy o papežských korunovacích mariánských milostných obrazů z let 1634-1924, jsou vedeny v rukopisech, celkem 36 svazků, *Incoronazione Mariane* uložených v dell'Archivo del Capitolo di san Pietro ve Vatikánské knihovně.

III.2. Papežské korunovace v Čechách a na Moravě

Panna Maria Svatohorská

První korunovace mariánské sochy v Čechách se odehrála na Svaté hoře u Příbrami.¹⁷ Svatohorští jezuité po prostudování podmínek korunovace usoudili, že se mohou ucházet ve Vatikánu o korunovaci svatohorské Madony. Provinciál P. Jan Seidel pověřil svatohorského superiora P. Prokopa Příhodu, aby připravil podklady potřebné pro korunovaci. Ten na základě pramenů¹⁸ sestavil seznam osvědčených zázraků a důkazy starobylosti úcty a vše zaslal arcibiskupské konzistoři do Prahy, která po opětovném prozkoumání zaslala žádost Vatikánské kapitule do Říma. Ta vydala 30. prosince 1731 korunovační dekret schválený papežem Klementem XII. Korunovační dekret uvádí v latinském originálu¹⁹ P. Ignatius Popp ve své *Historii Divae Virginis in Monte Sancto*²⁰ s titulní anonymní rytinou korunované sošky Panny Marie Svatohorské, adorované Arnoštem z Pardubic a sv. Ignácem.²¹ [1]

¹⁷ Milostná soška svatohorská byla spíše vyřezána nožem než řezbářským nástrojem. Vznikla pravděpodobně ve 14. století, kdy se objevuje prolomení figur ve tvaru „S“ a vyklonění na levou či pravou stranu jako např. socha Madony Plzeňské. Možná i proto vznikla v minulosti domněnka, že byla vytvořena Arnoštem z Pardubic. Poprvé tuto domněnku vyslovil Jan Pošmurný T.J., jenž byl toho přesvědčení, že Arnošt sám ji zhotovil dle vzoru sošky P. Marie ve chrámu Kladském, kterou od chlapectví měl ve zvláštní lásce. BALBÍN 1665, 133, tuto možnost připouští ale nehájí ji. Uvádí že milostná soška byla zhotovena roku 1348 nejspíše na zámku v Příbrami. Stejný záznam najdeme také v urbáři Rožmitálského panství z roku 1740. HOLAS 1929, se odvolává na rukopis neznámého jezuitu Synopsis historiae Sacramontanae v kterém se výslovně uvádí, že Arnošt z Pardubic sošku nezhotovil. Jisté však je, že milostná soška byla majetkem Arnošta z Pardubic, že byla umístěna na oltáři jeho kaple Příbramského zámku a vroucně uctívána. A to dodává milostné sošce ctihodnosti a vážnosti. Po smrti Arnošta z Pardubic měnila soška často své místo. Aby se zachránila před husity byla horníky ukryta v dolech, poté byla vystavena v chrámu Sv. Jakuba a po krátké době opět přemístěna do chrámu sv. Jana Evangelisty. Na Svatou Horu byla soška přenesena pravděpodobně po roce 1513, kdy Příbram dostali jako zástavu bratří Pešíkové a Svatohorská kaple byla postoupena českým horníkům. Koncem 16. století byl na Svatou Horu dopraven oltářní kámen z Arnoštovy kaple v Příbrami na němž sloužil mši. Dodnes je součástí hlavního oltáře.

¹⁸ Synopsis historiae sacramontanae, latinský rukopis, SÚA Praha, sign. P 131;

Diarium Residentiae in Sacramonte I., latinský rukopis, SÚA Praha, Rád Redemptoristů sign. p.č.104.

¹⁹ Český překlad korunovačního dekretu uvádí: HOLAS 1929, 336-337; taktéž: ROYT 1999, 133-134.

²⁰ POPP 1758, 166-167.

Já níže psaný posvátné basiliky knížete Apoštolů kanovník, a nejdůstojnější Kapituly tajemník dosvědčuji, že v knize dekretů, v níž zapsána jsou všechna usnesení kapituly, nalézá se následující odstavec:

V neděli, 30. prosince 1731.

Nejosvícenější a nejdůstojnější Páni, Páni kapitulárové shromáždění za příčinou rozšíření úcty k Panně a Rodičce Boží v krajích nevěřících dobrotivě přivolili, aby socha téže Nejblahoslavenější Panny nesoucí na ruce Synáčka, vystavená ve Svatohorském kostele důstojných otců Tovaryšstva Ježíšova v arcidiecési pražské již po sto let zázraky proslulá, jež svědectvím Vikáře kapitulního stvrzeny jsou, na jejich vroucí prosby zlatou korunou korunována byla, postarají-li se o to, aby dvě zlaté korunky s odznaky nejdůstojnější kapituly Vatikánské nákladem a výlohami za pokladny téhož kostela svatohorského pořízeny byly.

Pročež svěřeno bylo slavnostní korunování jménem Nejdůstojnějších Pánů s plnomocenstvími k tomu potřebnými nejosvícenějšímu a nejdůstojnějšímu pánu Rudolfovi ze Šporků, biskupovi Adratskému. Na svědectví toho...

V Římě, 2. ledna 1732

J. Oliver, kanovník a sekretář

Korunování svatohorské milostné sošky bylo svěřeno světícímu biskupovi Rudolfovi hraběti Šporkovi proto, že tehdejší arcibiskup pražský Daniel Mayer z Mayernu nebyl ve svém věku, 76 let, ze zdravotních důvodů sám již schopen obřad vykonat. Zemřel následující rok. Arcibiskupovi bylo však dáno listem, který byl připojen ke korunovačnímu dekretu, právo na stanovení dne korunovace. Ten stanovil jako den korunovace na třetí neděli po sv. Duchu, která toho roku připadla na 22. června.

²¹ Mědiryt na papíře, značeno vlevo dole : Ernatus I .Archiep: Prag: Fundauit, vpravo dole: S. Ignatius illustrauit, pod lištou nápis: DEI PARA THAVMATVRGA De Monte Sancto.

Ke slavnosti jezuité přizvali zvláštními listy metropolitní kapitolu sv. Víta v Praze a další významné preláty, opaty a členy kapitul, aby mohly být po celou dobu slavnosti konány pontifikální bohoslužby. Pozvání také obdrželo mnoho světských hodnostářů.

Chrám na Svaté Hoře byl nádherně vyzdoben a ozářen mnoha svícny. Stěny zdobily štíty s dvanácti znameními zodiaku, doprovázenými symboly, epigramy a přípisy. Ve středu chóru byl epigraf: *Koruna z dvanácti hvězd*. Kolem koruny pak 12 znamení zvěrokruhu obětovaných královně.²²

Svatohorští jezuité se také rozhodli postavit příležitostné slavobrány, k čemuž povolali z Prahy malíře Františka Miellera a Karla Langera. Na slavnostní slavobrány věnovala kněžna Eleonora Mansfeldová sedmdesát stromů.²³ Dne 3. dubna bylo magistrátu oznámeno datum slavnosti. Se souhlasem purkmistra byl pro slavnostní střelbu z hmoždířů vybrán vrch Kalvárie. Sto kusů hmoždířů menšího kalibru a některé hmoždíře větší zapůjčil Baltazar Donhammer, správce panství hraběte Vratislava z Mitrovic. Pořádek během slavnosti měl udržovat Caraffův pluk, pobývající v Příbrami. Dále byli pozváni hudebníci a zpěváci z Prahy, komponovány slavnostní skladby, skládány ódy, básně, hymny, epigramy a různé nápisy.

U příležitosti korunovace také vznikla celá řada slavnostních spisů,²⁴ rytin a byla vydána lidová píseň v níž byla celá slavnost vylíčena. Na přední straně byla rytina

²² ROYT 1999, 138.

²³ O podobě slavobran se dovídáme např. z Poppovy Historie: POPP 1758, 184-191. Podrobným popisem a ikonografickým rozborem všech Svatohorských slavobran se zabývá také: ROYT 1999, 136-147. Podobu slavobrány před průčelím chrámu na Svaté Hoře, známe i z obrazu ze svatohorské residence, který publikoval: KOPECEK 1991, nepag. Tento obraz ale neodpovídá popisu v Poppově Historii, je tedy možné, že se jednalo o původní návrh, který byl později pozměněn.

²⁴ Liber eucharisticus coeli terraeque Imperatricis, Pragae 1732, obsahující mariánské chvály; Regina Caeli, Corona Glorae et Majestatis Super Creaturam universam Exaltata in Caelis, Maria ritu Vaticano prima in Regno Bohemiae in S. Monte Corona Regali Aurea Coronata, Pragae 1732, (SK BS I. 53, kniha 2), podrobně popisující slavobránu před průčelím svatohorské svatyně. Compendiaria descriptio de gloriosissimo actu coronationis B.V. Dei parae in Monte S. Societatis Jesu in Regno Bohemiae die 22. Juni 1732 (SK AP XII. 1.). Na výstavě českého baroka v roce 1938 byly vystaveny některé grafické listy s pohledy na svatohorské slavobrány z uměleckých sbírek kláštera premonstrátů na Strahově. V katalogu Výstavy umění v Čechách XVII -XVIII. století, 1600-1800, Pražské baroko, II. část v paláci zemského zastupitelstva (Praha 1938, 71) jsou zmíněny tyto rytiny: Rytina Jana Ch. Winklera z Vídně; Korunovace zázračné sošky Panny Marie ze spisu Aurora..., z roku 1732, 143 x 193 mm. Rytina M. Neustadta podle předlohy J. Seidlera, Výzdoba schodiště vedoucího na Svatou Horu u Příbrami při korunovaci v roce 1732, 370 x 210 mm. Pamětní rytina příbramského občana Anthony Brücknera s vyobrazením oslav korunovace svatohorské Madony v roce 1732, podle předlohy Josefa Moravia ryl Antonín Birckhart, 1733, 450 x 670.

milostného obrazu. Píseň má 26 čtyřřádkových slok a nazývá se: „*Nowá Pjseň o Korunování Panny Maryi Swato-Horské*“.²⁵

K větší ozdobě a slávě svatohorské Madony byl z Menšího Města pražského povolán roku 1723 na Svatou horu zlatník Ferdinand Schachtl u kterého byl objednána nádherný stříbrný trůn s tepanými krásnými ozdobami a pancíř z ryzího zlata. Obdržel k tomu 10 zlatých řetězů a veškeré dukáty z chrámového pokladu a od města Plzně 18. zlatých rýn. Schachtl vyhotovil pancíř během čtyř měsíců a 27. října jej přinesl, společně se svým tovaryšem, na Svatou horu, aby vyzkoušel zda pancíř dobře sedí. Následující den obdržel velké množství drahokamů a perel k jeho výzdobě a vrátil se zpět do Prahy aby dílo dokončil. Hotový pancíř přinesl zlatník na Svatou horu 24. června 1724.²⁶ Patres však nebyli spokojeni s vysokým obnosem, který Schachtl požadoval za práci a účet zaplatili teprve po dlouhém vyjednávání. O výši účtu ale „Diária“ nehovoří.

Roku 1734 bylo do hořejší části pancíře připevněno zlaté srdce se smaragdem, do něhož zlatník vyryl jméno dárnyně:

„*ELEON. S.R.I. PRINC VIDVA DE SCHWARTZENBERG. 1734.*“, to je kněžna Eleonora Schwarzenberková, vdova po Adamu Františku Schwarzenberkovi, nešťastnou náhodou zastřeleném 10. června 1732 na honu u Brandýsa císařem Karlem VI.

Pancíř se dochoval do dnešních dnů má výšku 47 cm je zdoben stylizovanými rostlinnými motivy, drahokamy, perly a emailovými medailonky.[2] Nad smaragdem ve zlatém srdci je z levé a pravé strany umístěn monogram „MA“. Dnes navrácen z Umělecko-průmyslového muzea v Praze řádu redemptoristů na Svatou Horu. Bohužel některé vzácné kameny a perly byly během let ztraceny.²⁷

²⁵ Wtistěna w Praze, v Wáclawa Urbana Suchého, 1732. Píseň obsahuje také popis městské slavobrány.

²⁶ HOLAS 1929, 338.

²⁷ UREŠOVÁ 1974;

UREŠOVÁ 2002, 217;

STEHLÍKOVÁ 2001, 135;

STEHLÍKOVÁ 2004.

Roku 1732 byly u téhož zlatníka²⁸, objednány také korunky, posázené rovněž drahokamy, byly vytvořeny podle typu osobní císařské koruny Rudolfa II.²⁹ Korunka pro Pannu Marii Svatohorskou má výšku 12,5 cm a pro Jezulátko 9 cm.

Korunky dala pořídit Eleonare ze Schwarzenberka. Na kartuši korunky Panny Marie papežský znak a rytý nápis: *CORONATA ANNO 1732 22 JUNI*.

Korunovační skvosty velice ztenčily chrámový poklad, bylo na ně vydáno téměř veškeré jmění svatohorských jezuitů. Korunky totiž nebyly hrazeny ze Sforzovy nadace ale na základě korunovačního dekretu, uvedeného výše, pořízeny vlastním nákladem otců svatohorských. V Římě pak byly pouze posvěceny. Ale jak správně praví dějepisec Svaté hory P. Ig. Popp zůstaly tyto skvosty součástí chrámového pokladu a ubylo-li na váze zlata, přibýlo zase na umělecké práci, která má v očích znalce cenu velikou.³⁰

O podobě císařských korunek a stříbrného trůnu, vypovídá velmi pěkná rytina A. Birckharta z roku 1732, [3] dochovaná ve sbírkách řádu redemptoristů na Svaté Hoře.³¹ Oproti tomu na Küsselově rytině,³² z knihy Bohuslava Balbína *Diva Montis Sancti...*, je soška Madony Svatohorské vyobrazena s gotickými korunkami, [4] stejně tak jako na údajném obraze Karla Škrétův nedávno objeveném ve svatohorské residenci.³³

²⁸ UREŠOVÁ 1974;
UREŠOVÁ 1989, 192;
UREŠOVÁ 2002;
STEHLÍKOVÁ 2002.

²⁹ Arcivévoda Rudolf byl v září 1575 korunován v chrámu sv. Víta za českého krále, od roku 1572 král uherský. 1. listopadu téhož roku následovala pak v Řezně volba za římského krále. Giuseppe Arcimboldo, dvorní malíř císaře Maxmiliána II., obě události zažil a zachytil na svých kresbách. Zvláštní pozornost pak věnoval oběma korunám, svatováclavské a říšské. Na této Arcimboldově kresbě „Rudolf II. jako císař římský a král český „datované do let 1575-1576, můžeme pak porovnat do jaké míry se zlatník Schachtl při výrobě korunek pro P. Marii Svatohorskou, nechal skutečně inspirovat. Kresba se nachází v Národním muzeu v Praze, oddělení starších českých dějin.

³⁰ POPP 1758, 170.

³¹ Mědiryt na papíře, zn. vpravo dole: Birckhart fc: Praga. Pod lištou text: Vera Effigies miraculosa Statua B. Virginis Sacro=Montana P.P. Societatis IESU in Bohemia coronataAno 1732. die 22. Junii. Jedná se o pamětní svatý obrázek vydaný pro poutníky u příležitosti slavné korunovace. Na obrázku je znázorněna právě korunovaná soška Panny Marie Svatohorské, stojící na stříbrném trůnu, ozdobeným monogramem IHS. V pozadí je vyobrazeno město Příbram, s chrámem na Svaté Hoře.

³² Mědiryt na papíře zn. vpravo dole: L. Georg Ssicha del: Matt. Küssel Sculp: Pod rytinou trojjazyčný text: Pravý obraz Blahoslavený Panny Marie na Svaté hoře nad Příbramí z kaple Arnošta I. arcibiskupa Pražského, věky sem přenesený, nyní pak velikými zázraky se skvoucí.

³³ Údajný Škrétův obraz byl objeven 3. února 2000, kdy restaurátor Mgr. Jan Chejn za účasti rektora Sv. Hory Mgr. Stanislava Příbyla CSsR a Josefa Kopečka provedl průzkumovou sondu plátna z konce 19. století s vyobrazením P. Marie Svatohorské. Velké plátno viselo na chodbě proboštství v 1. patře, vysoko nad jedněmi dveřmi. Polopostava letícího anděla při levém okraji se stvolem lilie v pravé a kyticí v levé ruce připomínala podobné polopostavy dřívějších Škrétových děl. Tato okolnost vyvolala tušení a následně podrobné prozkoumání obrazu pomocí sond. Již po první sondě byl obraz prohlédnut i z druhé strany, kde, k údivu všech místo pouhého plátna, byla veduta Příbramí s původní starou kapličkou na Svaté Hoře. Kaplička je umístěna do středu obrazu a její silueta se výrazně uplatňuje na světlé obloze. Nad tím, v horní části obrazu na pozadí tmavých mraků, se vznáší anděl nesoucí v rozepjatých rukou

Korunky byly připraveny a velká liturgická slavnost mohla být zahájena. Světící biskup pražský Jan Rudolf hrabě Špork, korunovatel pověřený Vatikánskou kapitulou, [5] přijel do Příbrami již 19. června a byl za zvuku trub uveden na Svatou horu, kde ho uvítal superior Prokop Příhoda slavnostní řečí. Po té se opět za zvuků trub odebral do chrámu, kde pokropil všechny přítomné svěcenou vodou, načež poklekl před oltářem a vokalisté zapěli oblíbenou píseň *Vesel se Královno Svatohorská*. Následovalo požehnání Nejsvětější svátostí a po něm opět zazněly další sloky písně. Po jejím doznění byla podána svatohorská Madona korunovateli k políbení a po opakování písně *Vesel se Královno Svatohorská* také všem ostatním hostům. V sobotu před korunovací vysvětil světící biskup Špork tři oltáře v postranních kaplích a sloužil u oltáře Navštívení Panny Marie slavnou pontifikální mší svatou. Po loretánské litanii před milostnou sochou, ve čtyři hodiny odpoledne, biskup Špork udělil požehnání. Přes celou noc zpívali v chrámu zpěváci z Prahy, zněla střelba z hmoždířů a slavobrána se skvěla ozářena fakulemi. Noc před korunovací tak byla proměněna v den a byla pravou vigilií. Jen málokdo té noci zamhouřil oko.

Korunovace byla započata slavnostní přísahou superiora Prokopa Příhody, za přítomnosti březnického rektora P. Jakuba Kratochvíla, přednesená ve svatohorské residenci korunovateli hraběti Šporkovi, dle pravidel korunovačního aktu vydaného Vatikánskou kapitulou. Přísaha zněla:

„Já Prokop Příhoda z Tovaryšstva Ježíšova, zřízený superior residence svatohorské i kostela blahoslavené P. Marie na Svaté Hoře téhož Tovaryšstva, slibuji a přísahám jménem svým i nástupců svých, že koruny zlaté pro slavné korunování naší divotvorné

pásku s nápisem MONS SANCTUS. Pod Svatou Horou je veduta Příbrami a zcela dole dva šlechtické erby s korunkami, zachovalé ale pouze z poloviny. Jako nejpravděpodobnější datum vzniku obrazu se uvádí rok 1647 a je tak nejstarším vyobrazením Svaté Hory, za které byl doposud pokládán grafický list podle kresby P. Benjemina Schlayera v knize Bohuslava BALBÍNA: *Diva Montis Sancti* z roku 1665. Vznik rytiny můžeme klást do doby mezi lety 1653 (již je na ni zobrazena zvonice) a počátek nové výstavby u poutní kaple. Objevený obraz není signován ani datován, ale je nepochybně starší, můžeme ho klást do doby mezi lety 1647-1652. Na přední straně obrazu se teprve během restaurování a odstranění dvou přemalob podařilo odrýt původní raně barokní Škrétovu malbu Panny Marie Svatohorské obklopené anděly. Soška PM a synáčka je korunována zlatými korunkami, ještě gotického tvaru, které odpovídají soupisu cenností pokladu Svatohorského z roku 1650. První přemalba byla provedena již v roce 1732, kdy gotické korunky byly nahrazeny barokními. Druhá zásadnější přemalba byla provedena zřejmě Janem Umlaufem, který v sedmdesátých a osmdesátých letech 19. století přemaloval nebo nově namaloval většinu oltářních obrazů na Sv. Hoře. Obraz je dnes vystaven v Hornickém Muzeu v Příbrami.

sochy blahoslavené Panny Marie na téže Svaté Hoře od nejdůstojnější a nejosvícenější kapituly Vatikánské v Římě vydané, na hlavě Panny a jejího syna, Pána našeho Ježíše Krista, navždy zachovám, a kdyby jakýmkoliv způsobem v ztrátu přišly, je znovu ze zlata zhotoviti dám spolu s vyrytým znakem svrchu dotčené nejdůstojnější kapituly Vatikánské. Dáno na Svaté Hoře v Čechách dnešního dne 22. června 1732. K tomu mi dopomáhej Bůh a tato svatá evangelia Boží“.

Vlastní korunovační slavnost byla zahájena slavnostním průvodem ze svatohorské residence o osmé hodině ranní. V čele průvodu kráčeli členové Tovaryšstva Ježíšova, světší kněží a zpěváci v nádherných oděvech, držíce v rukou pochodně. Těsně před biskupem šli kanovníci s korunkami, před nimi P. Prokop Příhoda a P. Jakub Kratochvíl. Za nimi pak svědkové přísahy³⁴ a členové příbramského magistrátu. V kostele nejprve biskup poklekl před oltářem na ozdobné klekátko a modlil se k Panně Marii Svatohorské. Po té usedl na trůn a kanovník Jan Matěj Hollan přečetl přísahu rektora i superiora a korunovační dekret Vatikánské kapituly pověřující hraběte Šporka korunovací. Po přečtení listin byly korunky posvěceny dle předepsaného ritu. Korunovatel zapěl církevní hymnus: *O gloriosa Virginum* a čtyři sbory zpěváků a hudebníků pokračovaly ve zpěvu této písně když se průvod ubíral kolem chrámu do Martinické kaple. Mezi tím superior přenesl milostnou sošku do této kaple kde ji postavil na nádherný stříbrný trůn na oltáři a sňal ji z hlavy dosavadní korunky. Po příchodu do kaple biskup poklekl před korunovačním oltářem a opětovně se modlil ke svatohorské Madoně, šlechta zaujala své místo na letním kůru a davy lidí zaplnily veškeré volné prostory. Biskup okouřil milostnou sošku kadidlem, povstal a zapěl počátek hymnu: *Ave Maris stella*, v němž pak pokračovali zpěváci. Následovala vlastní korunovace provázená vzdechy a pláčem věřícího lidu. Hrabě Špork vzal nejdříve menší korunku a položil ji na hlavičku Ježíška, po té vložil druhou korunku na hlavu Panny Marie. Po ukončení hymnu pomodlil se biskup předepsanou modlitbu a zapěl slavné *Te deum*, doprovázené vířením bubnů, zvukem trubek a střelbou z hmoždířů. Po *Te deum* se biskup pomodlil za mrtvé, zvláště pak za zakladatele korunovačních obřadů milostných soch a obrazů hraběte Alexandra Sforzu Pallavicini. Když nastalo ticho

³⁴ Svědky přísahy dále byli : Jan Matěj Hollan, kanovník u sv. Víta, arcinotář apoštolský, Antonín Michal Kajo, přísežný apoštolský arcinotář, kanovník u sv. Víta v Praze a u sv. Kosmy a Damiána ve Staré Boleslavi, hrabě z Kokořova, předseda apellací, hrabě z Oppersdorfu, hejtman krajský, hrabě Kounic a Astrfeld, zpravodaj u cis. dvora a kanceláře české a František Karel Bechyně, hejtman. Svědkové podepsali a svými pečetěmi potvrdili přísežní listinu sepsanou Janem Matějem Hollanem.

vystoupil korunovatel na trůn a latinsky přednesl slavnostní kázání na téma 10. verše 21. kapitoly knihy *Zjevení: I vznesl mne v duchu na horu velikou a vysokou*, a na podkladě veršů Ezechiela (16,12): *Dal jsem korunu okrasy na hlavu tvou*, se pokusil vylíčit význam korunovace.³⁵ Na závěr své řeči vybídl přítomné aby zůstali věrni Královně nebes a pronesl prosbu k Panně Marii svatohorské, aby Svaté hoře, slavnému království českému a všem zbožným byla vždy nakloněna a všechny pravověrně smýšlející v ochranu svou pojala.

Korunovateli též latinskou řečí poděkoval P. Prokop Příhoda. Za zpěvu písně *Vesel se Královno svatohorská*, se biskup oblékal do posvátného mešního roucha. Když osm zpěváků dozpívalo píseň, přistoupil biskup k oltáři a sloužil slavnou pontifikální mši svatou. Pro „lid obecný“ pak přednesl chvalořeč na Matku Boží kanovník Antonín Michael Kajo. Krátce po poledni se biskup, duchovenstvo a šlechta odebrali na hostinu při níž hrála hudba a střídalo se z děl.

Odpoledne před slavnými nešporami přišlo na Svatou Horu procesí z Příbrami, které doneslo svíci vážící 140 liber. Slavné nešpory vykonal hrabě Špork. Po nešporách byla milostná soška nesena v průvodu na své obvyklé místo. V průvodu kráčeli *cechové příbramští* se svými korouhvemi, za nimi pak příbramský magistrát. Po nich následovaly kněží oděni v liturgická roucha. Za nosítky se soškou kráčeli kanovníci metropolitní kapituly a biskup Špork. Za biskupem pak následovala šlechta a ostatní hosté. Při průvodu byly mezi lid rozdávány obrázky korunované P.Marie, medailonky a penízky s odpustky. Mezi tím průvod došel do chrámu k hlavnímu oltáři. Svatohorští zpěváčkové zazpívali *Zdravas* a slavné kázání držel kněz jezuita z Prahy. Zpovídalo se dlouho do noci zatímco v chrámu byla podávána milostná soška k políbení. Večer se opět rozezněla Svatá Hora písněmi a hudbou, zářilo tisíce světél, pochodní a ohňů, rachotily hmoždíře stejně tak, jako den před tím.

Korunovační slavnost trvala 8 dní a ani přes velká vedra, která v těch dnech panovala, neubývalo poutníků ani návštěvníků. Program bohoslužeb byl každý den stejný jako o hlavní slavnosti jen s tím rozdílem, že místo kázání po nešporách bylo udělováno svaté biřmování. V pondělí večer zaplály barevné ohně a horní úřad pořádal ohňostroj.

³⁵ POPP 1758, 193-194.

Velice pěkně zakončil své vyprávění o slavné korunovaci Ignác Popp ve své Historii: „Toto je souhrn vzpomínek na korunovaci stejně svatou jako slavnou, aby zbožnost nebyla v ničem menší nežli sláva. Korunou Vatikánskou, nebo jinou místo ní svatá Panna korunována býti nemůže. Může však býti korunována zbožnou korunou lidu. Onen projev úcty ke sv. Panně naše doba potomstvo již připravila, ale z koruny lidu budoucím potomkům ničeho vzítí nemohla. Volno vždy bude potomstvu závoditi se svými předky láskou k Boží Matce svatohorské, ano krásné bude, láskou jeli překonána. Kéž dá Bůh, abychom v úctě Matky Boží nikdy nebyli shledáni liknavými a nejméně na místě, které Bůh zázraky Matky Božské milosti ozdobil“.³⁶

V uměleckých sbírkách Strahovského kláštera se dochovala nádherná devoční rytina [6] objednaná příbramským občanem Antonínem Brücknerem, kterou dle předlohy Jos. Moraviniuse, vyryl Antonín Birckhart. Na památku korunovace sošky Panny Marie na Svaté Hoře byla vydaná v roce 1733.³⁷

Na dosud nepublikované rytině je zobrazena Korunovace Panny Marie Svatohorské jenž odpovídá popisu slavobrány na příbramském náměstí. Slavobránu zde nechala postavit příbramská městská rada na náklady obce. Brána na příbramském rynku byla architektem konstruována tak, aby připomínala horu. Vysoká byla 78 stop (24,65m), široká 52 stop (16,43 m) a měla podobu oblouku jehož vršek tvořil horu, která zasahovala do oblaků. Její ikonografický program je uveden ve spise Jana Stanislava Petržilky: *Odražená záře Maryae Panny na Nebi od Boha Korunované, na Zemi mnohejma zázrakama osvícenej Obraz, z obzvláštního povolení a zásluh mnohých zázraků na Zemi Korunovanéj. Na Svatý Hoře slavného Tovarýšstva Ježíše v Království Českým nad Příbramí skrze Vítězné stavení v Společnosti Nočních Kunstovních Ohňů jakožto hořící lásky a radosti Svědkův ozdobným vyobrazením vysvětlená v srdci téhož Města na Rynku dne 22. měsíce června, kteréžto Den Marii Nebe KráloVnV KorVnoV Vctll., Příbram 1732,*³⁸ s kterým je možné Birckhartovu rytinu porovnat.

³⁶ POPP 1758, 183.

³⁷ Leptaný mědiryt 440 x 650 mm, značeno vlevo dole: Jos: Moravinus delin: Birckhart. sculp: Prag., vpravo: Mariani Servi / Antony Brückner / Civis Przibramensis. Sbíрка Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186).

³⁸ NK ČR 54 B 641.

Celým obrazem se prolínají dvě sféry – nebeská a pozemská. Divák je tak současně vtažen do dvou paralelních světů, kterým vládne chaos a chronos a kde se o vládu dělí i Panna Maria s Jupiterem. Svatá Hora je zde přirovnávána k hoře Sinaj,³⁹ Mojžíš k Janovi a pohanský svět ke křesťanskému. Setkáváme se zde s celou řadou párových dvojic,⁴⁰ typů a antitypů,⁴¹ které byly přeneseny, pro zvýšení expresivity a emotivního hnutí myslí, z antického umění a náboženských rituálů do doby vzniku díla tj. do doby baroka.

V horní části mědirytu je akcentována nebeská sféra s korunovací Panny Marie na nebesích.⁴² Blahoslavená Maria, jako „Žena sluncem oděná“⁴³ stojící na půlměsíci, je korunována Žaltářovou Nejsvětější Trojicí⁴⁴ korunou s dvanácti hvězdami. Panna Maria je ozařována zezadu sluncem, z podnoží měsícem a z oblaků hvězdami. [7] Na oblacích jsou zobrazeny hvězdy, které *skrze Kunstovní ohně Noční chvíle Blesk Nebeských světél na sebe přijímaly*, jak to ve svém spise popisuje Petržílka.

V oblacích kolem Korunování Panny Marie se nacházejí symboly hvězd, sedmi vesmírných planet, mužského a ženského principu, zodiaku.⁴⁵ Pod jednou z hvězd spatřujeme také písmena *Zj* symbolizující Apokalypsu – Zjevení Janovo.

³⁹ Při příležitosti korunovace zazněla na Svaté Hoře také mnohá kázání v latinském, německém a českém jazyce. Kázání Leopolda Svojského Regina saeculorum: Královna věků stoletým bleskem milosti a zázraků oslavená upomíná, stejně tak jako Birekhartova rytina, na parabolou hory Sinaj a Svaté Hory.

⁴⁰ Zkoumáním párových dvojic které byly přenášeny z antického umění do moderních obrazů („Pathos formula“) se věnoval Aby Warburg ve svém projektu: „Mnemosyné – probuzení pohanských bohů v době evropské renesance jako transformace energie do expresivních hodnot.“ Warburg chtěl vytvořit obrazový atlas s ilustracemi výrazových prvků a jejich negativní a pozitivní projevy v dalších kulturních periodách a na určitých místech.

⁴¹ Typologií v křesťanství, tj. objasněním Starého zákona na podkladě Nového zákona, se podrobně zabývá: ROYT 2006, 284-296.

⁴² O korunování Panny Marie pojednává Zlatá Legenda Jakuba de Voragine. Dle této legendy byla Panna Maria po smrti nanebevzatá, posazena na nebeský trůn vedle svého Syna a korunována Nejsvětější trojicí. Korunování Panny Marie patří k dvorským motivům (např. Korunování Panny Marie na tympanonu z kostela Panny Marie Sněžné v Praze, kol. 1345; Archa křivoklátská, kol. 1480, hradní kaple na Křivoklátě).

⁴³ Assumpta neboli Panna v slunci oděná byl velmi oblíbený námět v Čechách již za vlády Karla IV. Apokalyptickou ženu“oděnou sluncem, s měsícem pod nohama a s korunou s dvanácti hvězd kolem hlavy“ (Zj 12.1-4), ztotožnili středověcí exegeté (např. Mikuláš z Lyry) s Pannou Marií

⁴⁴ Žaltářová Svatá Trojice je nejrozšířenějším typem trojičních námětů již od středověku. Korunovaný Syn, většinou s křížem v ruce (někdy ukazující i rány), trůní po pravici korunovaného Otce a mezi nimi se vznáší holubice Ducha svatého. Její vyobrazení se opírá o texty Žalmů: „Ty jsi můj syn a já jsem tě dnes zplodil...(2,7)“ a „Zasedni po mé pravici...(110, 1).“ Velmi často pak Žaltářová Trojice korunuje Pannu Marii (např. Archa křivoklátská, před 1490, Státní hrad Křivoklát).

⁴⁵ Zodiacus je zobrazivým vyjádřením poznanych zákonitostí času, jimiž podléhá vesmír, Země a život. Již v antice bylo dvanácti měsícům v roce přiřazeno dvanáct zvěrokruhových znamení nazvaných podle souhvězdí, jimiž Slunce během roku prochází. Tuto představu přejalo od antiky křesťanství, které ze zvěrokruhových znamení odvodilo obrazy, jež jednotlivé měsíce personifikují nebo alegorizují. Umělci

Královně nebes se klaní 24 starců, 12 z každé strany. Již od středověku jsou starci ztotožňováni s 12 proroky Starého zákona a 12 apoštoly.⁴⁶ Starci odkládají své koruny, zde se jedná se o koruny antického typu, k jejím nohám a ze všech stran volají:

*Digna es Domina accipere gloriam.*⁴⁷ *Apocal. 4 v 2.* Tento nápis, vychází z úst čtyř starců, a line se směrem ke korunované Panně Marii.

Do nebeské sféry náleží také paprscitá císařská koruna, která jakoby vystřelovala na čtyři strany pravidelné paprsky. V záři paprsků se nacházejí mariánské symboly Mariiny krásy a čistoty: slunce, měsíc, hvězdy, jednorožec a další atributy které byly původně vyhrazeny pouze Kristovi – pták Fénix, lev probouzející svá mlád'ata, pelikán, pštros had, ryba, kozoroh a mořská obluda.⁴⁸ Směs těchto znaků odpovídá Petržilkově větě: „*Na vrcholku duhy se zračila směsice světél, symbolizující všech věcí světa smísení, tak jak existovaly před stvořením světa*“. Nad korunou se vznášejí dva andělci. Vlevo je zobrazen andílek „geometr“ vyměřující kružidlem dvě zemské polokoule – dva světy.⁴⁹ Andílka doprovází Vergiliův citát: *Non sufficit unicus orbis. Virgil.*⁵⁰

*Antiquitus cum chaos.*⁵¹ Hlásá další nápis, který poukazuje na začátek nového zlatého věku, který začíná korunovací mariánské sošky, a v kterém už bude řád.

Příchod nového věku nám také potvrzuje andílek, který se vznáší po pravé straně koruny. Předkládá divákovi k nahlédnutí kalendář, který začíná rokem 1732, a dále pokračuje s letopočty 1733, 1734, 1735 a 1736.

V nápisové pásce umístěné nad korunou můžeme číst další Vergiliův citát:

často začleňují kosmologický význam zvěrokruhu i jeho jednotlivých znamení do obsahu díla, např. J. van Eyck v obraze Zvěstování (1437) namaloval pod anděla přinášejícího zprávu znamení Berana, které odpovídá měsíci zvěstování březnu.

⁴⁶ Zj. 4.2“A hle, trůn v nebi, a na tom trůnu někdo, kdo byl na pohled jako jaspis a karneol; a kolem trůnu duha jako smaragdová. Okolo toho trůnu, čtyřiaadvacet jiných trůnů, a na nich sedělo čtyřiaadvacet starců, oděných bělostným rouchem na hlavách koruny ze zlata....“

⁴⁷ Hodna jsi Paní přijmout slávu

⁴⁸ Směsice těchto znaků odpovídá Petržilkově větě: „*Na vrcholku duhy se zračila směsice světél, symbolizující všech věcí světa smísení, tak jak existovaly před stvořením světa.*

⁴⁹ Podobný výjev kdy Bůh Stvořitel jako geometr vyměřuje Zemi je také na iluminaci v Bibli moralisée ze 14. století.

⁵⁰ Jeden svět nestačí. (Vergilius)

⁵¹ Starý věk a chaos.

Est chaos et chronos et regni mappa Maria Divisum Imperium cum Iove Mater habet.
*Virgil.*⁵²

Zde dochází k prvním rozdílům, které můžeme sledovat mezi Petržilkovým popisem a rytinou. Zatímco Petržílka ve svém popisu uvádí, že: „*..první andílek počítaje na prstech, nesl pásku s nápisem: Není ta směsice mé moci hranice*, a druhý andílek poukazoval na nápis : *Ani světa širokost neobklíčila tu mocnost.*“ Je na rytině znázorněn první andílek s kružidlem a druhý andílek s výše uvedenými letopočty. Oba andílky také doprovázejí odlišné verše.

Centrální část rytiny, znázorňující pozemskou sféru a korunovaci Panny Marie Svatohorské, zaujímá slavnostní městská brána příbramských občanů. Architektura antického chrámu s iónskými sloupy, pilastry a rozeklaným segmentovým tympanonem, jakoby vyrůstala z rozevřené hory. Pod vítězným obloukem právě probíhá pozemská korunovace milostného obrazu.

Na levé straně, rozeklaného štítu architektury, sedí Mojžíš. V levé napřážené ruce drží hůl⁵³ jakoby se právě chystal udeřit do skály, která se na pozadí architektury zdvihá až k nebesům. Jeho tělo a hlava se však natáčí na druhou stranu k deskám Zákona v kterých je znázorněno Desatero Božích přikázání římskými číslicemi I.-X. Čtvrté přikázání jako jediné je vypsáno slovy: *Honora Patrem Tuum et Matrem Tuam.*⁵⁴ Nad Mojžíšem je umístěn nápis :

*Ecce repercussa Sinae mons fulgurat iste, Praeceptum Hic quartum vult facitque Deus.*⁵⁵

Na pravé straně štítu, ve stejné výšce a stejné pozici jako Mojžíš, je vyobrazen sv. Jan Evangelista. Sedí zády k Mojžíšovi, nohu ledabyle přehozenou přes římsu. V pravé ruce drží dlouhou třtinu, jejíž druhý konec v zobáku přidržuje orel, levou rukou přidržuje

⁵² Jak v minulosti tak v současnosti má na mapě království rozdělenou vládu Matka Maria s Jupiterem. (Vergilius). Srov. PETRŽÍLKA 1732: Obrys a letopis toho království má směsice býti, když Bůh své panování s svou Matkou chtěl rozdělit.

⁵³ Hůl Mojžíšova (Ex 4.22-26).

⁵⁴ Cti otce svého a matku svou.

⁵⁵ Hle tato hora Sinaj odrážející světlo září, zde čtvrté přikázání Bůh chce a koná.

Srov. PETRŽÍLKA 1732: Odraženou slávou hory Sinai blejská kopec Svatý, neb čtvrté přikázání Bůh zde chce konati.

otevřenou knihu Zjevení. Jeho hlava je , stejně tak jako Mojžíšova, otočena na druhou stranu směrem vzhůru kde se právě odehrává nebeská korunovace.

Dle Petržilky měl prý Jan takový výraz ve tváři , jakoby *...nové vidění měl, to jest nebeské na hoře mezi oblaky a zemí v dolejších stavení svatohorské Marie korunování sobě proti stavěl. V ruce držel zlatou třtinu, jak někdy z poručení Božího kostel Boží, tak zde měřil hory Sinai a Svaté rovně proti sobě postavený blesk a slávu.* Nezmiňuje se ale o orlu, atributu Jana, který na rytině drží zlatou třtinu za druhý konec.

V otevřené knize Zjevení tak můžeme číst:

*Mulier amicta sole et in Capite Ejus Corona stellarum duodecim Apo: 12 v 1.*⁵⁶

Další verš je vepsaný nad Janem:

*Ecce parabolicum splendorem mensurare arundo Vult apocalypsim scribere terram novam.*⁵⁷

Setkáváme se zde s první výraznou typologickou dvojicí Janem a Mojžíšem, která je dále rozvíjena do dalších parabol jako jsou desky Mojžíšova Zákona a Janova Kniha Zjevení, hora Sinaj a Svatá Hora, Mojžíšova hůl a Janova zlatá třtina.

Vedle Mojžíše a sv. Jana Evangelisty, na samých okrajích štítu, jsou vyobrazeny dvě identické nádoby ve tvaru boty, z kterých vyrůstají dvě jabloně obsypané jablky. Jablka zde symbolizují Adama, a Krista jako „nového Adama“. Dva stromy symbolizují dva světy. Opětovně se tedy setkáváme se znázorněním symboliky Starého a Nového zákona jako starého a nového světa, typu a antitypu.

O naplnění Starého zákona se dovídáme také z kartuše, která zdobí střed rozeklaného štítu chrámu a jejíž nápis s chronogramem na šestém řádku, svolává ke slavné korunovaci:

Ades Boemia!

Coronatio Mariae in coelis refractionem hic agit splendoris

⁵⁶ Žena sluncem oděná a na její hlavě koruna s dvanácti hvězdami (Zj 12,1).

⁵⁷ Hle podobnou září chce měřit třtina a popsat ve vidění novou zemi.

Srov. PETRŽILKA 1732: Má třtina měří znovu slávu podobnou mému vidění, zdá se, že chce zem poznovu malovat moje vidění.

*Regalem Majestatem per gloriae reflexionem suae mutuans imagini
Tonante montis Sinai apparatu vestiens montem sibi sacrum
Pro datis ibi lapideis Moysi tabulis nobis in hoc promulgans legem omnis gratiae
VnDe eXCIta CIVItatIs PrizIbraMensIs obstVpens pIetas
Hac mole parallelam librat montium gloriam
Gratulaturque dictatam in Sina de honore Parentis legem in suo monte impleta
Divina Parentis Coronatione.⁵⁸*

Samotný akt slavné korunovace sošky Panny Marie Svatohorské se odehrává pod vítězným obloukem, který je středem antické architektury. Milostná Madona Svatohorská je zobrazena na vrcholu Svaté Hory, kde je korunována alegorií církve.[8] Církev je zde znázorněna jako žena s tiárou a trojramenným křížem. Císařskou korunou zdobí hlavu Panny Marie, zatímco Ježíšek má již svoji menší korunu posazenou na hlavě.⁵⁹ Panna Maria i Ježíšek jsou bez šatiček, tak jak byla soška původně zhotovena. Pod nohama milostné sošky je vyobrazeno sedmero zářících kovů, které měly svůj nebeský prototyp v sedmeru planet na nebi.⁶⁰ Za soškou se nám otevírá průhled do zahrady ozářené nebeskými paprsky. Podle Petržílky se jedná o zahradu se zlatým listím, která symbolizuje Zlatý věk, jenž nastane po korunování Madony Svatohorské.

Stejně tak jako 24 apokalyptických starců v nebeské sféře odevzdávalo své koruny Královně nebes, tak i v pozemské sféře odevzdávají vladaři a vládkyně své koruny Panně Marii Svatohorské.

Mezi třemi pozemskými vládci je i sám císař a král Karel VI., který skládá svoji císařskou korunu a korunu císařovny, na zdobený polštář se střapci, k nohám milostné

⁵⁸ Pospěš sem, Čechie! / Korunovace Marie zde odráží záři na nebesích / a odrazem této slávy dává jejímu obrazu Královský majestát. / Za hřmění hory Sinaj obléká slávou Svatou Horu, / na kamenných deskách daných Mojžíšovi nám zde vyhlašuje zákon veškeré milosti / Tím je probuzena žasnoucí zbožnost příbramských občanů. (příbramské obce) / Touto bránou povznáší rovnocennou slávu hory / A raduje (děkuje) se, že zákon vyřčený na Sinaji ke cti rodičky se vyplnil na její hoře korunovací Božské matky.

Srov. PETRŽÍLKA 1732: Sem Čechové! / Zde nebeské Marie Panny Korunování / Obdařenou blesku záři vrazí / na její obraz / U hory Sinaj slávu přehazuje na horu Svatou / místo zákona tam na kamenných tabulkách prohlášeného / zde vyhlašuje zákon milosti / Z čehož vzbVzená přIbraMskIch srDCVW pobožnost, / Skrze tuto vítěznou tíži váží těch hor Slávo-rovnost, / S přívažkem své nepřevažitelný radosti, / Ze Zákon na hoře Sinaj o uctění rodičův začatej / Jest na Svaté hoře vyplněnej / Skrze Božské Matky korunou uctění.

⁵⁹ Pořadí korunovace určují vatikánské předpisy pro korunování mariánských milostných obrazů. Dle těchto předpisů musí být vždy korunován nejdříve obraz Ježíška až poté obraz milostné Madony.

⁶⁰ Jedná se o symboly planet, které jsou vyobrazeny v oblacích kolem Nebeské korunovace Panny Marie.

sošky. Že se jedná o císaře potvrzuje erb vymalovaný na stěně chrámu a plášť s hermelínovým límcem který, jako jedinému z panovníku, nese páže.

U pážete následující přípis:

*Solvuntque istasv / de fronte coronas proprias.*⁶¹

Císaře doprovází, a před milostným obrazem se také zřejmě sklání, hrabě Šternberk o čemž rovněž svědčí jeho erb. Třetím adorantem, ke kterému ale nejsou bohužel vyobrazeny žádné insignie, by mohl být čistě hypoteticky hrabě Vratislav z Mitrovic, majitel zdejšího panství.

Madoně Svatohorské vzdává úctu rovněž trojice urozených dam v šlechtickém oděvu doplněném šperky, perlovými náramky, náušnicemi a čelenkami. Své koruny ale nabízejí Panně Marii. Opět jen jedna z panovnic je doprovázena svým pážetem a oděna do hermelínového pláště. Jedná se o manželku císaře Karla VI. Alžbětu Kristinu Brunšvicko-Wolfenbüttelskou. Domnívám se, že druhou dámou, která doprovází císařovnu, by mohla býti princezna Eleonora Schwarzenberková, která nechala vyhotovit zlaté korunky a zlatý pancíř. Třetí dámou by pak čistě hypoteticky mohla býti kněžna Eleonora Mansfeldová, která věnovala na slavobrány sedmdesát stromů ze svého panství.

Všichni adorující v pozemské sféře stejně tak jako ve sféře nebeské volají:

*Digna es Domina accipere gloriam. (Apocal 4.V.2)*⁶²

V klenbě vítězného oblouku můžeme číst nápis:

Quod Deus in coelis facit hoc mittit in orbem

Hic te aurea Mater stella coronat ibi

O fac in terris quod regnum ducis in altis

*Regina! Et nobis aurea regna feras.*⁶³

⁶¹ Snímají z čela tyto vlastní koruny.

⁶² Hodna jsi paní přijmout slávu.

⁶³ To, co Bůh na nebi koná, je sesláno na svět / Zde i tam, Matko, tě korunuje zlatou hvězdou / O učíš i na zemi království, kterému vládneš v nebi, / Královno! A nám přines zlatý věk. Srov. PETRŽÍLKA 1732: Předešel Bůh příkladem hojným k následování / by v nebi hvězd korunu zde zlato zastalo / Královno! Zde učíš, které tam máš kralování / By zde k zlatým časům tvé království povstalo.

Oblouk je ozdoben girlandou s poletujícími andílky. Ve středu oblouku se vznáší baculatý andílek s ovinutou nápisovou páskou kolem ručiček. Na levé ručičce, směřující směrem vzhůru, čteme nápis: *Sicut in coelo*. Nápis ovinutý kolem pravé ručičky, která ukazuje k pozemské korunovaci, pokračuje svojí druhou částí: *Et in terra*,⁶⁴ a poukazuje tak na nebeské i pozemské korunování.

Na kruhu zavěšeném vpravo, u ionské hlavice antického sloupu, se rozpustile pohupuje další dvojice dovádějících andílků, podobně jako druhá dvojice rozkošných andílku vlevo. Mezi sloupovým architekturou jsou zobrazeny další výjevy. Vlevo je znázorněna královská dcera z Kolchidy a Jáson v oděvu římského vojáka, se znamením jezuitského řádu na štítě. Médea, která v jedné ruce drží erb města Příbrami, předává Jásonovi, místo zlatého rouna, sošku Panny Marie Svatohorské.[9]

Láska, s kterou předávala Médea zlaté rouno Jásonovi, je v nápisu umístěném pod levou stranou schodiště, přirovnávána k lásce města k Továřství Ježíšovu:

Aureum quod tulerit Iason de Colchide Vellus

Fabula praecessit sive figura rei

Cum Patribus Iesu statuas hanc Urbs Regia tradit

*Et rem plus veram vellere plusque facit*⁶⁵

Že se skutečně jedná o Jásona potvrzuje nápis také drobný nápis nad výjevem: *Veriori Iasoni* = opravdovějšímu Jasonovi.

V druhém poli, mezi sloupy, jsou namalovány postavy vladařů Ovidiova Zlatého věku Saturna a Astrei, kteří přenášejí vladařskou korunu na *svatější (opravdovější) Astrei, Svaté Hory Pannu*. [10] Saturn je zde zosobněním času – Chronem se svými atributy: přesýpacími hodinami a kosou.⁶⁶

⁶⁴ Jak na nebi tak i na zemi (Mt 6,10).

⁶⁵ Pověst o zlatém rounu, které odnesl Jáson z Kolchidy, / předcházela jako předobraz sošku, / kterou královské město předává otcům Jezuitům, / a ona je pravdivější a významnější než toto rouno. Srov. PETRŽILKA 1732: A Jáson pravdivější / a rouno divnější. / Již Továřství Jesu Jáson se jmenuje / A tato statue rouno větší cen / Když město jemu tuto statui věnuje / Báseň o Jásonu tenkrát se v pravdu mění.

⁶⁶ Z řecké mytologie známe boha Krona, který byl zpodobován jen málo, zpravidla nahý s žezlem, srpem nebo kosou v ruce. V římské mytologii s ním splývá bůh Saturnus, ve středověku Saturn, nejtemnější a nejchladnější planeta. Za Saturnovy děti jsou považováni bídni a ponížení, nešťastní, mrzáci a žebráci,

Výjev doprovází přípis: *Veriori Astrae* = opravdovější Astreia další Vergiliův citát:

Iam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna
Non aliud regnum Virginis esse potest
Astream revocat nam terris ista corona!
*Aurea per quam aetas fit rediviva solo. Virgil.*⁶⁷

V druhé řadě sloupoví chrámu je rovnoměrně, ve třech řadách po obou stranách, umístěno šest erbů. Erb papeže Klementa XII. s nápisem: *Hoc triregno* (Pod jeho trojí korunou), císaře Karla VI. s nápisem: *Hoc imperio* (Pod jeho panováním), pražského arcibiskupa Josefa Mayerna z Mayernů s nápisem: *Annuis* (Svoluje), světícího biskupa pražského Josefa Jana Rudolfa Šporka s nápisem: *Iste coronat* (On korunuje), hraběte Šternberka s nápisem: *Hujus praelucet* (Jeho hvězda září) a města Příbrami s nápisem: *Plaudebat hujus amor* (Její láska zaplesala).

U příležitosti korunovace byl také vydána lidová píseň v níž byla celá slavnost vylíčena. Na přední straně byla rytina milostného obrazu. Píseň má 26 čtyřřádkových slok a nazývá se: „*Nowá Pjseň o Korunování Panny Maryi Swato-Horské*“
Wtisstěna w Praze, v Wáclawa Vrbanu Suchýho, 1732. Obsahuje také popis městské slavobrány včetně výše uvedených erbů:

Těž v Královském městě v rynku Příbrami,
pěkné a kunstovné bylo Stavení,
přes celé město jest převyšovalo,
na třinácte sáhův vysoké bylo.
Osum set lamp na něm se spatřovalo,
mimo jiných Fakul viděno bylo,
kunstovné Obrazy vymalovaný,

ale také rolníci a horníci. Od renesance je dále identický s Chronem, který je zosobněním času, a získává další atributy, křídla, přesýpací hodiny a také kružidlo. V baroku je častým náhrobním motivem.

⁶⁷ Již se vrací Panna, vrací se Saturnovo království. / Nemůže být jiné království než království Panny. / Neboť tato koruna volá zpět na zem Astreu, / Skrze niž na zemi opět ožívá zlatý věk. Vergilius. Srov. PETRŽÍLKA 1732: Panna i Saturnus se navracujou, / S nima zlatý časý nám se přibližujú.../ Drží Astrea pravá té koruny práva / ...Zlost lidův panující Astreu z země odvedla, / Která zlaté časy v svém panování držela / Tato zas koruna svatější z nebe přivedla / Jenž zlaté království nám obnoví zcela.

*od vrchu až dolu byli vydjany,
Obzvláště první Erb, Otce Papeže,
Pak druhý šestého Karla císaře,,
Třetí Erb Pražského Arci-Biskupa,
Čtvrtý Erb byl Jana Biskupa ze Šporka.
Hraběte Šternberka byl mezi nimi,
šestý Královského Města Příbrami,
Matička Kristova figurovaná,
Od Svaté Trojice korunovaná.
V Prostřed tom Lešení Muzyky byli,
Na hoře y dole radostně zněli,
všichni lidé s toho jsou radost měli,
že se Chvála děje Panně Marii.*

Nejnižší sféra symbolizuje podsvětí - příbramské doly, kde se těží drahé kovy: železo, stříbro a zlato na pořízení korunek pro milostnou sochu. [11]

Po sedmi schodech, vedoucích po obou stranách chrámu, sestupujeme do Vulkánovy dílny v útrokách Svaté Hory. Bůh ohně a božský kovář Vulkán,⁶⁸ je zde zobrazen jako silný vousatý muž oděný do kovářské zástěry. Pomocí svých atributů: kladiva a kleští vyrábí z právě vytěžených kovů koruny – železné, stříbrné a zlaté. Zhotovena je již koruna císařská, královská i antická a jedno královské žezlo. Posel bohů Hermes,⁶⁹ vyobrazený jako mladík v římském oděvu a s okřídleným kloboukem, odnáší zhotovené obětiny v rohu hojnosti na mariánský trůn.

K tomuto výjevu se váže verš umístěný na velikém kameni, vytěženém z hory:

*Coronata Montis Sancti Domina
Ne latius Sol spargeret radios quam Tu beneficia.
Fulgorem vestientis Solis, Teque stipantium syderum
In suppedaneas vibrasti montes.
Tibi suppedaneam habens Lunam*

⁶⁸ Vulkán je ztotožňován s řeckým bohem Hefaistosem, který mimo jiné vyrobil zlatý palác olympských bohů, Diovo žezlo a šperk pro Thetidu.

⁶⁹ Od středověku spojován s Marsem, římským bohem plodnosti a války. Hermes je také jediný z bohů, který umí najít cestu do podsvětí a zpět.

*Feceras etiam suppedaneum
 Cognomen hujus planetae metallum
 Iam ex quo tempore
 Tempora tui verticis circumscribit corona
 Metalla tuis pedibus grandescunt in vertice
 Quoque tuo ascendere praetendunt firmamentum.
 Itaque Flammante civium amore funduntur in anathemata tibi que coeli et terae
 Imperatrix Pro vetusto imperatorum more coronae ferreae, argenteae et aureae solvunt
 Andreae set suae gratitudinis.⁷⁰*

Rytina Korunovace sošky Panny Marie Svatohorské je zakončena vysvětlujícím nápisem umístěným pod vyobrazením:

*Anterior aspectus molis triumphalis, quam Coronatae in S: monte Bssae.
 V.M. Thaumaturgae statuae in subjectissimae Venerationis homagium et festivi
 applausus testimonium erexit Urbs Przbamensis, ut refracta Coronatae, in coelis
 Augustae gloria in coronatam Ejus imaginem in coelo melius imitaretur coelum, est
 coelo datus devotis sumptibus et sumptuosa devotione.⁷¹*

Snahou svatohorských Otců vždy bylo aby Matce Boží byl postaven co nejvzácnější oltář. V době korunování milostného obrazu byly již nejdůležitější části oltáře

⁷⁰ Korunovaná paní Svaté hory / Slunce by nešířilo více své paprsky než ty / šíříš dobrodiní. / Rozšířila jsi záři slunce, které tě odívá a hvězd, které tě doprovázejí / Na hory (příbramské doly), které máš pod nohama. / Máš pod nohama také měsíc a podřídila sis také tuto naši planetu kovů / Již od toho času, kdy spánky tvé hlavy věncí koruna. / A pod tvými nohama vyrůstají z vrcholku kovy, snažice se vystoupit na nebeskou klenbu. / A tak hořící láskou občanů se mění (přelévají, roztavují) v dary tobě Vládkyně nebe a země. / Podle starobylého zvyku vladařů, koruny železné, stříbrné a zlaté rozpouštějí svoji hmotu a vyjadřují svoji vděčnost.

Srov. PETRŽÍLKA 1732: Korunovaná Svaté hory paní by dál slunce nerozšířilo / své paprsky nežli tvé dobrodiní. / Blesk odívajícího slunce a tebe obkličujících nebeských světél / Do podnoží tobě kopců obracíš / Majíc na nebi pod nohama měsíc. Také v podnožích tvých horách zrost dáváš / Spolu jmenovně s měsícem kovu. / Od kterého dne den / Nového království koruna na tvé hlavě rozsvěcuje / Kovy v Svaté a jí příbuzných horách / Pod tvejma nohy zrozený / Nyní na tvé hlavě žádají / zapálit hvězd korunu. / Proto plápolající měšťanů láskou Lijou se v oběti / A tobě nebe i země císařovno / Podle starožitého císařův obyčeje / K koruně železné, stříbrné a zlaté / Svých šacht a srdcův vděčnou / Materií rozvažují.

⁷¹ Čelní pohled na triumfální bránu kterou nechalo vystavět město Příbram na důkaz nejvyšší úcty korunované zázračné sošce Blahoslavené Panny Marie na Svaté Hoře a jakožto svědectví slavnostního vzdání holdu, aby byla lépe napodobena sláva vládkyně korunované na nebesích, která se odráží do jejího korunovaného obrazu v nebi, s vynaložením velkých nákladů pro nebe, které odpovídají veliké zbožnosti.

zhotovené z čistého stříbra. Jednalo se o svatostánky pro Sanctissimum a milostnou sošku a antependium. Dále pak stupně pod svícny, svícny a lampy. [12]

Roku 1684/85 byly vyměněny oba svatostánky, spodní pro velebnou svátost a horní schránka na milostnou sošku za stříbrné. Stříbrný tabernákl pro Velebnou Svátost zhotovil za 489 zl. rýn příbramský měšťan Ludvík Alis, rodem Francouz. Drahokamy na něj věnoval P. František Banovská jičínský rektor a 13. ledna 1685 byl ozdoben zlatými a pozlacenými ozdobami v hodnotě 23 loktů stříbra. Dne 16. září 1695 byl pod tabernákl umístěn stříbrný podstavec.

Nový prosklený stříbrný stánek pro Rodičku Boží zhotovil roku 1685 Jan Heller.⁷² Věnovala ho hraběnka Marie Kateřina Strozziová, rozená Khevenhüllerová, vdova po slavném císařském generálovi, jenž padl v boji proti Turkům. Svatostánek stál 2118 zl. 23.kr. Byl ozdoben zlatými ozdobami a drahokamy, které však musely být v dobách tísně obětovány a tudíž se nedochovaly.

Na Hod Boží vánoční 1685 byly na oltář postaveny nové stříbrné svícny, pořízené z kostelního pokladu. Další čtyři velké stříbrné svícny daroval Bernard Ign. hrabě Martinic a dva menší světicí biskup pražský Rudolf hrabě Špork. Zuzana Polyxena hraběnka Martinicová, rozená Dietrichšteínová, vdova po Bernardu Ign z Martinic, darovala na oltář roku 1686 stříbrné stupně pod svícny s tepaným čelem a se zlacenými znaky a obrubami v hodnotě 600 zl., které zhotovil malostranský stříbrník Jan Kogler.⁷³ Téhož roku ozdobil mariánský oltář také Adolf hrabě Šternberk, nej. purkrabí král. českého stříbrným antipendiem s pozlacenými květy a ovocem. Uprostřed antipendia je umístěn pozlacený rodový znak – velká hvězda s hraběcí korunou a řetězem řádu zlatého rouna (křídla z roku 1890). Tímto darem byl hlavní oltář téměř celý stříbrný, scházelo již jen stříbrné pozadí aby byl oltář úplný.

P. Vojtěch Pubec, tehdejší superior, se rozhodl scházející části stříbrného oltáře doplnit. Jeho jménem uzavírá dne 29. října 1745 P. Svojský smlouvu s Josefem Seitzem, stříbrníkem a měšťanem Starého města pražského o zhotovení stříbrného oltáře v tomto smyslu:

⁷² POPP 1758, 89.

⁷³ POCHE 1977, 184 uvádí jako autora schránky J. Seitze.

Stříbrník Josef Seitz se zavazuje, že zhotoví stříbrný oltář čisté tepané a bité práce, nikoliv lité a ne příliš silné, nýbrž takové, jak se sluší a patří -1 lot za 20 kr. a zaručuje se, že tuto práci dohotoví do příštího svátku sv. Václava. Naproti tomu se zavázal P. Svojkovský, jménem P. Pubce, že smlouvenou mzdu ihned po odvedení práce hotově vyplatí a při uzavření smlouvy stříbrníku Seitzovi odevzdá 40 liber 19loktů a 3 kventlíky stříbra, jehož přijetí jest tato smlouva zároveň in optima forma juris kvitancí. Smlouva byla podepsána a zpečetěna P. Pubcem i Seitzem a oba kontrahenti obdrželi po jednom jejím exempláři. Seitz vykonal řádně svěřenou práci za niž obdržel 1008 zl. a 28 kr.⁷⁴ Takto doplněný stříbrný oltář byl sice krásný, ale vzhledem k vysoké stěně příliš nízký, takže se skoro ztrácel. Po uplynutí necelých deseti let se uskutečnily přípravy k zvýšení pozadí oltáře.

Mezi tím byly svěřeny tři rámce stříbrných na kanonické tabulky pražskému stříbrníkovi Kašparu Gschwandtnerovi. Obdržel 56 loktů roztaveného stříbra a sám ještě dodal 16 loktů 1 kventlík. Za dodané stříbro obdržel 13 zl, za práci od jednoho loktu stříbra 36 kr. Stříbrník tedy obdržel 49 zl. 28n kr.

Návrh na zvýšené pozadí, a posléze i dřevěný model, vypracoval pražský sochař Antonín Quittainer.⁷⁵ Umístil nad oltář sousoší Nejsvětější Trojice Boží ozářené paprsky a držící korunu nad mariánským svatostánkem.

Dne 6. května 1758 byla mezi superiorem svatohorským P. Václavem Ramhovským a pražským stříbrníkem Kašparem Gschwandtnerem uzavřena tato smlouva: Kašpar Gschwandtner se zavazuje, že zhotoví práci dle schváleného Quittainerova modelu dílem litým a tepaným bez veškerého zbytečného díla.

P. superior přislubuje, že bude dodávati stříbrníkovi potřebného stříbra po částech, jednak in natura, jednak v hotových penězích, dvanáctilotové stříbro pražské pruby lot po 1 zl. počítaje a od zpracování každého lotu stříbra zaplatí při ukončení práce po 24. kr.

⁷⁴ Archiv Svaté Hory, sign II., 71; HOLAS 1929, 421.

⁷⁵ Návrh uložen v Archivu Svaté Hory, dnes v SÚA Praha, Řád Redemptoristů, sign II., 75.

Dne 1. června 1759 sestavil pak K.Gschwandtner účet na 239 Marek, 3874 lotů, 10 kventlíků, 4060 zl. a 21 kr. Svatohorská pokladna byla však vyčerpána a tak stříbrník dostával požadovanou sumu v menších splátkách. Poslední ve výši 1550 z.l 20 kr. obdržel Gschwandtner.10. října 1760. Celkem tedy obdržel za stříbrnou architekturu oltáře a sousoší Nejsvětější Trojice více než 6592 zl. 24 kr.

V letech 1758- 59 vyhotovil tedy pražský zlatník Kašpar Gschwandtner⁷⁶ dle tohoto návrhu sousoší Nejsvětější Trojice a dvě stříbrné figury andělů, které umístil po stranách stánku s milostnou soškou.

Roku 1772 byl oltář opět navýšen. Mezi svatostánek P.Marie a skupinu Nejsvětější Trojice, jež spolu souvisely, bylo vsunuto další architektonické stříbrné pozadí. Zlatník Antonín Jakub Thym z Malé strany zhotovil trojčlennou stříbrnou stěnu, dělenou pilastry se střední vrcholovou kartuší.⁷⁷

Oltář byl znovu rozebrán, opraven a vyčištěn v roce 1869 a 1873. Stěny ve výklenku byly nově mramorovány, pozlaceny a nahoře ozdobeny pozlacenými hvězdami.

Roku 1889 se dočkal stříbrný oltář nového obohacení a výzdoby. Oba svatostánky, kanonické tabulky a antependium bylo nově postříbřeno. Aby obnovený oltář více vynikl, natřel malíř Mathauser zadní stěnu za oltářem červenou barvou.

O slavnosti Vzkříšení roku 1891 byly postaveny dvě krásné sochy, Nejsvětější Srdce Páně a socha Panny Marie, z uměleckého ústavu Mayer v Mnichově, po stranách hlavního oltáře. Aby milostná soška a Nejsvětější Svátost byly zcela zabezpečeny proti krádeži a případnému ohni, byly v roce 1898 pořízeny dva pancéřové tabernákuly za částku 1350 zl. od firmy Felix Blažiček v Praze. Náklad hradila vdova Emílie Králová z Příbrami. Roku 1902 byl stříbrný oltář vyčištěn zlatníkem Staňkem z Prahy za 804 zlatých.Příbramský tajemník Gross daroval roku 1903 bedničku polodrahokamů, které byly rozřezány na menší kusy, vyleštěny a přidělány k postraním svatostánkům a pod sochy Nejsv. Srdce P. Ježíše a P. Marie. Roku 1907 byly ozdoby na stříbrném oltáři pozlaceny zlatníkem Staňkem za 1500 K., takže oltář zářil leskem zlata a stříbra

⁷⁶ POCHE 1977, 378.

⁷⁷ Za práci bylo Ant. Thymovi zaplacené ještě během roku. Celková částka, dle ASH, činila 1373 zl. a 22 kr.

Dnes se stříbrný oltář skládá: z mensy vysoké 98 cm, před ní je antependium z roku 1686. Obě postranní antependia pořídili redemptoristé v roce 1890. Hořejší část oltáře je vysoká 6 metrů a 68 cm. Na mense stojí barokní svatostánek, po jeho stranách schůdky na svícny a svícny od J.Koglera z roku 1686. Nad svatostánkem je skříňka pro milostnou sošku po jejíž stranách klečí andělé na volutových římsách.⁷⁸ Pozadí této části tvoří stříbrná polosloupky rozčleněná stěna, do níž jsou vsazeny barokové reliéfy Ecce homo a Bolestná P. Maria, jež bývaly na zrušených postraních oltářích sv. Kříže a P. M. Bolestné. Nad touto částí se pak zvedá Thymovo prodloužení na způsob čtyřdílné bohaté rokokové skříně, ozdobené četnými pilastry, prohnutými římsami, kartušemi a andílčími hlavičkami. Na samém vrcholu oltáře je pak umístěna Gschwandtnerova Nejsvětější Trojice držící korunu nad oltářem a ozářena bohatou svatozáří.

Nejnádhernější ozdobou Svaté Hory jsou tři otevřené arkádovité kaple proti hlavní bráně. Prostřední z nich je nejvyšší a nejrozsáhlejší. Zde v kapli Martinické, zasvěcené *Navštívení Panny Marie*, se nachází korunovační oltář. Kaple byla nazývána též kaplí purkrabskou, dle zakladatele Bernarda Ignáce hraběte z Martinic, nevyššího purkrabího král. českého. Dle velkého lunetového obrazu, na němž je vyobrazen císař Leopold I., nazývala se také kaplí císařskou. Na památku slavné korunovace v roce 1732 nazývá se kaplí korunovační.

Původní oltář byl asi chudý, pouhá zděná mensa, nad níž byla namalována na zdi hořejší část oltáře. Tento oltář zde ale nestál dlouho. Roku 1667 dal Bernard Ig. Hrabě z Martinic zhotovit nový oltář, který se mu ale brzy nezdál dost vkusný. Byl nazýván oltářem skleněným, neboť byl zdobený skly a zrcadélky. Již 3. října 1670 nechal oltář odvést a nahradil ho novým pevnějším a úhlednějším, ozdobeným krásnou musivní prací.⁷⁹ Roku 1673 kdy měl na Svatou Horu zavítat císař Leopold I., byl oltář znovu pozlacen a krásněji ozdoben.⁸⁰

Roku 1732 byly v kapli Martinické a postranních kaplích zřízeny, u příležitosti korunovace, nové oltáře, které u této příležitosti posvětil světící biskup pražský hrabě

⁷⁸ POCHE 1977, 378 připisuje autorství těchto andělů rovněž stříbrníku Kašparovi Gschwandtnerovi.

⁷⁹ Synopsis historiae sacramontanae, 156, 162, 175.

⁸⁰ Archiv Svaté Hory, dnes v SÚA Praha, Řád Redemptoristů, sign. II., 6.

Špork. V kapli byly uloženy ostatky sv. mučedníků Benedikta a Prudencie a pergamenová listina.⁸¹

„ R. 1732, dne 21. června, já Rudolf Špork, světící biskup pražský, posvětil jsem tento oltář ke cti Navštívení P. Marie, vložil do něj ostatky sv. Mučedníků Benedikta a Prudencie a udělil věřícím pro tento den obvyklé odpustky i pro výroční den svěcení oltáře“⁸²

Korunovační oltář byl znovu obnoven během let 1868- 1871, kdy na opravu věnoval jistý příbramský občan částku 4000 zlatých. Páter Karel Zirnig pak učinil objednávky u uměleckého závodu Mayer v Mnichově a štukatéra Vojtěcha Puppa v Praze. Nový oltář byl posvěcen koncem března 1871.

U příležitosti 150 výročí korunovace byly nejvzácnější klenoty Mariánského svatohorského pokladu tj. pancíř a korunka pro milostnou sošku dány redemptoristy do opravy. Dne 7. prosince 1885 požádal rektor knížecí arcibiskupskou konzistoř o povolení aby mohl klenoty svěřit spolehlivé zlatnické firmě W. Rummel v Praze. Pražské místodržitelství dalo své svolení a jmenovalo znalce Antonína Viktora Barvitiusa, architekta v Praze, aby na reparaci dohlížel.⁸³ Klenotník Rummel opravil i 6 velkých stříbrných svícňů, tři kanonické tabulky a barokní monstranci.

Pro milostnou sošku pořídil p. Josef Káš slavnostní korunovační umělecky zhotovené roucho ze zlatého brokátu. Tentýž dobrodinec daroval Svaté Hoře krásný pluviál, dvě dalmatiky pro korunovační obřad a kasuli.

Roku 1909 dala paní Anna Bezděková, rozená Kotrbatá opravit sošku Panny Marie svatohorské stojící u císařského oltáře.

⁸¹ Listina, spolu s ostatky mučedníků, byla nalezena při stavbě nového mramorového oltáře v květnu 1924, kdy byla odkryta část původního korunovačního oltáře z roku 1732. Plechová krabička ukrývající pergamen a ostatky byla uložena ve zdivu mensy původního oltáře asi 45 cm nad podlahou. Oltář byl namalován do čerstvé omítky v barokním slohu.

⁸² Časopis Svatá Hora, roč. III., 111.

⁸³ Při předávání klenotů jmenované firmě dne 18. července roku 1886 byl sepsán protokol za účasti rytíře Hansgirgera, okresního hejtmána a patronátního komiseře, Antonína Grosse, kostelního účetního, Karla Hummela, c.k. dvorního klenotníka a A.V. Barvitiuse jako znalce. V protokolu jsou podrobně sepsány všechny nedostatky pancíře a korunek, které bylo potřeba opravit. Dne 28. srpna benedikoval arcibiskup Schrönborn nově opravené klenoty a 29. srpna byly prohlédnuty komisí a vráceny Svaté Hoře.

Korunky, stříbrný oltář a 20 oltářních svícňů bylo vyčištěno také v roce 1923 firmou Grünfeld z Prahy. Oprava stála 26.400 Kč.

Sošku Panny Marie svatohorské stojící u císařského oltáře dala v roce 1909 opravit paní Anna Bezděková, rozená Kotrbatá.

Roku 1924 byl zbourán bývalý císařský (korunovační) oltář a na jeho místo byl postaven nový mramorový, který je věnován památce padlých a nezvěstných vojáků ve světové válce v letech 1914 – 1918. Podle návrhů profesora architekta Richarda Klenky jej vyhotovil František Kadeřávek kameník z Prahy.

V novodobé historii zažila Svatá Hora největší slávu když Svatý otec Pius X. Vyhověl žádosti Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (redemptoristů) a brevem „*Sacris aedibus*“ z 21. března 1905 povýšil chrám na Svaté Hoře, *k větší cti a slávě Blahoslovené Panny Marie*, na basiliku menší.⁸⁴

III.3. Korunování milostného obrazu Panny Marie ze Svatého Kopečku u Olomouce

Mariánský reliéf na Sv. Kopečku byl korunován 21. září 1732. O korunovaci se četnými přímluvami zasloužil olomoucký arcibiskup, kardinál Wolfgang Schrattenbach. [13] Korunovační slavnost měla být součástí oslav stoletého jubilea nalezení obrazu, ale vzhledem k tomu, že se nepodařilo včas vyřídit ve Vatikánu potřebné náležitosti korunovace, byla slavena samostatně.

O původu poutního místa a mariánského obrazu se dovídáme z barokních latinských tisků i pozdější literatury.⁸⁵

⁸⁴ Chrámům mimo Řím se titul uděluje jen velmi zřídka. V Římě je 13 basilik z nichž čtyři mají titul „Basilika větší“ (chrám sv. Petra, sv. Jana, sv. Pavla a Panny Marie Větší). Tyto basiliky mají tzv. „porta sancta“, která se otevírá počátkem každého milostivého léta. Zbylých 9 basilik se pyšní titulem „Basilika menší“.

⁸⁵ Enthronisticum Parthenicum 1733;
EICHLER 1888, 347-348;
DOKULIL 1913, 13-18.

V Olomouci žil Jan Andrásek, měšťan horlivý katolík a ctitel Rodičky Boží, který nejen sám Bohu byl oddán, ale i dítky své službě Boží věnoval. Vedl v Olomouci obchod s vínem a tak často cestoval do Rakous pro zásoby vína. Stalo se tak jednou, že při své zpáteční cestě přenocoval v Tučepích kde se také se svoji družinou zúčastnil sv. mše ve farním chrámu Páně na blízké hoře, okouzlen krajinou kolem a v náboženském zanícení učinil slib, že když Bůh jeho obchodům požehná, vystaví na kopci blíž Olomouce podobný chrám ke cti Nejblahoslavenější Rodičky Boží. Časem Andrásek nabyl skutečně značného jmění a ve snu se mu zjevila Panna Maria s dítětem na ruce a domáhala se splnění slibu a rukou označila místo kde má být chrám vystaven. Tak byl počátkem května roku 1629 položen základní kámen. Chrám byl budován s takovou horlivostí zbožného zakladatele, že již roku 1633 byl dostavěn a 3. dubna téhož roku vysvěcen k slávě Boží a ke cti Navštívení Panny Marie.

V časech kdy probíhala výstavba chrámu zřídil si v blízkosti staveniště poustevnu zbožný poustevník Matouš Sigar. Dohlížel na výstavbu a po dokončení stavby mu svěřil Andrásek klíče od kostela aby posluhoval přicházejícím poutníkům. Jednoho dne ráno před úsvitem zaslechl poustevník líbezný zpěv jako by přicházelo procesí. Vstal a chvátal otevřít kostel. Velmi se však podivil když spatřil, že dveře jsou otevřené a vnitřek chrámu je osvětlen jasným světlem a před oltářem zástup bíle oděných mládenců. Když po malé chvíli vidění zmizelo spatřil na oltáři obraz Panny Marie jímající krásy a něžnosti. Hned pospíchal do Olomouce za Andráskem aby mu vše pověděl. Andrásek pak nechal slavnostně přenést obraz zpět do mariánské svatyně. Prvním zázrakem, který je připisován mariánskému obrazu je, v *Enthronisticum Parthenicum*,⁸⁶ uzdravení slepého. Byl jím svobodný pán z Bory, který v Olomouci navštívil mnoho lékařů aby mu navrátili zrak. Ale všechna odborná lékařská pomoc ukázala se marnou a tak se slepec na povzbuzení Andráska vydal na Sv. Kopeček aby zde hledal pomoc. Když pak klečel a vroucně se modlil, otevřely se najednou jeho oči a on uviděl na oltáři obraz Matky Boží.

Roku 1645 byl kostel od švédského vojska zničen a vypálen. Zázračný obraz však nepochopitelným způsobem zmizel. Chrám Matky Boží ležel v sutinách, když se opět Andráskovi zjevila Rodička Boží, jako by ho chtěla požádat o obnovení chrámu. A tak

⁸⁶ Enthronisticum Parthenicum 1733.

byl chrám v letech 1650-56 opět obnoven a zázračný obraz neznámým člověkem Andryškovi navrácen.⁸⁷ Roku 1669 byl pak položen základní kámen k dnešní svatyni.⁸⁸

Přípravy na jubilejní slavnost stoletého výročí nalezení obrazu se započaly již 8. září 1732.⁸⁹ Pro milostné vyobrazení pořídili správcové svatyně a dobrodinci nový stříbrný svatostánek, který stál 22 000 zlatých. V průběhu příprav však zemřel hradištský opat prelát Robert Sancius, na jehož bedrech spočívala organizace slavnosti. Započaté práce se ujal po svém zvolení opatem Norbert Umlauff. Pro zřízení cesty dal až k vrcholu Svatého Kopečku vysekat les. Přicházející poutníci mohli obdivovat chrám vyzdobený „křišťálovými svícny a zrcadly“. Milostný reliéf nechal duchovní správce Svatého Kopečka umístit na ozdobeném oltáři s látkovým baldachýnem. V předvečer slavnosti, 7. září 1732, duchovní za přítomnosti lidu obraz při zvuku fanfár přenesli do kaple sv. Pauliny, která stála na místě nálezu reliéfu. Zde zůstal uložen až do deváté hodiny ranní, druhého dne. Oficiální začátek slavnosti se konal 7. září ve tři hodiny odpoledne výstavou Nejsvětější svátosti na hlavním oltáři. Následovali litanie, které pronášeli pozvaní preláti. Již od rána zpovídalo lid v chrámu na devadesát zpovědníků z různých řádů. Ráno v 8 hodin přijel sekavský biskup Jakub Ernst. Ranní mši svatou sloužil opat kláštera v Zábrdovicích. Okolo 9. hodiny dorazilo za zvuků trubačů procesí z Olomouce, doprovázené 12 knězi. Průvod procesí uzavírali vedoucí kanovník olomoucký Řehoř Gianini, olomoucký magistrát a ctitelé Panny Marie. Všichni drželi v rukách svíce a fagule. Po vstupu do chrámu pokleklo procesí před oltářem s vystaveným vyobrazením. Okolo půl desáté biskup sekavský vyzvedl obraz z kaple sv. Pauliny a od čtyř infulovaných kanovníků byl přenesen na kunstovně způsobené a velmi drazé vyzdobené lešení. Doprovázeli je preláti, hradiští premonstráti i obecný lid s fakulemi. Zpěváci přitom pěli píseň Zdravas královno. Poté se nosítek s baldachýnem, na nichž vyobrazení spočívalo, chopili olomoučtí radní oblečení ve španělském oděvu, a obešli s ním, opět za střelby z hmoždírů a zpěvu, celý kostel a předali ho biskupovi sekavskému, který jej opět umístil na oltář a krátce se před ním pomodlil. Další kázání držel olomoucký prelát Ondřej Richter. Před a za chrámem ještě kázali olomoucký prelát Antonín Dreser a drtčický farář Antonín Weisenthal. Ve 12 hodin sloužil sekavský biskup mši svatou, kterou zakončil požehnáním Nejsvětější svátostí. Další mše

⁸⁷ „Tu Vám přináším, co Vám náleží a co hledáte“, EICHLER 1888, 212.

⁸⁸ SMEJKAL 2001.

⁸⁹ K tomu: Krátké vypsání o nalezení a stoletní slavnosti a slavném korunování zázračného obrazu Marie Panny na sv. Praemonstratské Hoře blíž Holomoce. V Hradci králové 1733, 85-109.

pak byla o páté hodině odpolední a sloužil ji vyškovský farář Václav Hnátek. Po mši, asi v šest hodin večer, ještě recitoval litanie hradištský prelát.⁹⁰

Večer toho dne byl velkým nákladem inscenován před Svatým Kopečkem oheň kunstovný. Zdaleka mohli poutníci spatřit zářící jméno Mariino a schody ozářené 600 lampami, které držely různé alegorie. Po celý oktáv pak chrámem při ranní, slavnostní mši svaté a při nešporách zněla kázání učených prelátů⁹¹ a na Svatý Kopeček přicházela procesí z celé Moravy, z nichž například uničovské, čítající na 5000 lidí, přišlo s mnohonásobným lešením všelikých obrazů a ostrovtipných náboženských nápisů.⁹²

Nádheru jubilejních slavností ještě předčila slavnost korunovační. Vatikánská kapitula obdržela rozměry korunek, jejichž zhotovení, jako jediných v Čechách a na Moravě, uhradila ze Sforzovy nadace. Na korunkách byl vyrytý nápis:

Reverendissimus Capitulum Sancti Petri de Urbe, hanc Coronam auream, ex Legato Illustrissimi Comitis Alexandri Sfortia Pallavicini B.M.V.D.D.D. 1732.

Na Moravu přivezl korunky 15. září olomoucký biskup kardinál Schrattenbach od kterého je v Kroměříži převzal a na Svatý Kopeček, za zvuků trub i bubnů a střílení z děla a hmoždířů, dovezl hradištský opat Norbert Umlauff. Společně s korunkami byla z Říma zaslána nařízení jak má slavná korunovace probíhat. Tři dny před korunovací se o šesté hodině ranní rozezněly zvony, trubky i bubny a od radnice v Olomouci bylo stříleno z dvanácti hmoždířů. Ve tři hodiny odpoledne se pro poutníky sloužily nešpory. Procesí přicházela na Svatý Kopeček i po následující dva dny. Večer před korunovací byl Olomouc, Klášter na Hradisku, Svatý Kopeček a cesta k němu vyzdobena ratolestmi opletenými oblouky, sloupy a bránami. O pořadu slavností se dovídáme z četných příležitostných tisků a rytin.⁹³

⁹⁰ ROYT 1999, 150-151.

⁹¹ Seznam kazatelů a kněží sloužících mše je uveden v Krátkém vypsání 1733, 74-84.

⁹² Krátké vypsání 1733, 77.

⁹³ Enthronisticum Parthenicum 1733, Corona Sacro-Montana sive glor. Coronationis Imperatr. Mariae Thumaturgae Statue in Horizonte Montis Praem. Ad Olomucium die 21 Septm. 1732, Olomucii 1732 (SK FT I 13/2); Athenaeum sive Universitatis Mariana statue in Sacro monte premonstrato Moraviae ad Olomoucium a Laurentio Kayser. Olomucii 1732 (SK FL III 4); Mons Premonstratus neb Před-vkázaná Hora. To jest: Pravdivé a dokonalé sepsání svaté a mnohými Milostmi Mariánskými dalece a vysoce stkvoucí se Hory. V Hradci králové 1732 (SK EB XIII 35); Sanctum saeculare Marianum, Olomucii 1732.

Vlastní korunovace se odehrála 21. září Kardinál Schrattenbach obdržel v ranních hodinách od hradištského opata Umlauffa římské korunky a ve slavném procesí, za hluku výstřelů a libých zvuků hudby, je pěšky donesl do svatokopeckého chrámu. Poté co kropáčem vykropil dveřní prostor, odebral se v průvodu k hlavnímu oltáři, kde poklekl a krátce se modlil. V osm hodin pak přednesl kázání, ozřejmující akt korunovace. O deváté hodině dorazilo procesí z Olomouce provázené tubači, které přivítalo osm premonstrátů, kteří poutníky uvedli do chrámu až k hlavnímu oltáři. Poutníci přinesli jako dar svíce, každou o váze 100 liber.⁹⁴ Následovala mše svatá, sloužená kanovníkem hrabětem Gianinim. Po mši se do chrámu dostavil císařský plnomocník biskup Termopolitánský a usadil se, doprovázen asistencí, na trůn pod baldachýn. Nechyběli zde jako svědkové, nejvyšší šlechtici markrabství a členové olomouckého magistrátu. Do rukou biskupa Termopolitánského složili přísahu: hradištský převor Matouš Plánička, svatokopecký převor Augustin Gruber, hradištský podpřevor Vavřinec Kaiser a svatokopecký podpřevor Blažej Haidy. Zavázaly se, že budou koruny náležitě opatrovat. Po složení přísahy jim biskup Termopolitánský korunky předal a oni je odnesli na červených poduškách na zvláště skvostně ozdobené místo kde je biskup posvětil slovy:

Naše pomoc budiž ve jménu páně

který nebe a zemi stvořiti ráčil

Pán Bůh budiž s vámi

I s Duchem tvým

Modleme se:

Všemohoucí Věčný Bože, my prosíme a žádáme tvou Velebnost, abys ty přítomné koruny, kteréž k ozdobě Obrazu Požehnané matky tvého Nejmilejšího Syna Pána našeho Ježíše Krista jsou zhotovené, Milostí tvého Svatého požehnání obdařiti ráčil skrze Pána našeho Ježíše Krista.

Následně biskup vykropil i okouřil kadidlem obě korunky a zapěl hymnus *O Gloriosa Virginum*, který dokončily početné sbory zpěváků. Po té se vydalo procesí kolem kostela v jehož čele byly před biskupem nesený korunky pod baldachýnem. Korunky

⁹⁴ Na svíci, kterou věnovala olomoucká městská rada byl nápis: Offert in ipsa die coronationis senatus populus Iulio-Montnus.

nesl vysoce urozený pan Jan Matěj hrabě z Turny, rychtář pan Jiří Jindřich Karel z Mayers.⁹⁵ Když procesí došlo zpět do chrámu, vrátil zde biskup korunky na jejich původní místo a sloužil pontifikální mši. Při *Gloria* se ozývala střelba z děl a hmoždířů. Následovalo kázání v latinském jazyce ke cti a chvále Panny Marie a po *Credo* měl biskup ještě promluvu o významu korunovace a k oslavě papeže Klementa XII., Vatikánské kapituly a hraběte Sforzy. Po dokonané mši se biskup, v nádherně vyšíváném pluviálu, společně s hradištským opatem a svatokopeckým převorem, odebral k hlavnímu oltáři kde zapěl hymnus *Ave Maris Stella* a korunovatel olomoucký biskup Otto Honorius Egkh⁹⁶ vykonal korunovační akt. Nejprve posadil korunku na hlavu Ježíška a následně druhou na hlavu Matky Boží. Zázračný obraz byl také okouřen kadidlem. Během okouřování pronášel korunovatel následující slova:

*Na její hlavě je zlatá koruna.
Ty jsi je korunoval a nad dílem rukou
tvých ustanovil jsi je.*

A pokračoval modlitbou:

*Odpusť, Pane, vešterpukům služebníkům tvých, abychom my, kteří z našich činů a skutků
tobě se líbiti nemůžeme, skrze orodování Nejsvětější Matky tvého nejmilejšího Syna
Pána našeho Ježíše Krista k spasení věčnému přijítí mohli skrze téhož Pána našeho
Ježíše Krista.*

Na závěr liturgie zapěl biskup hymnus *Te Deum laudamus* a po jeho skončení ještě zarecitoval *De profundis*. Mši ukončil korunovatel modlitbou Páně, Pozdravem andělským a modlitbou za Vatikánskou kapitolu.

Slavnost pokračovala odpoledne nešporami a následným procesím s korunovaným obrazem kolem kostela. Za zvuků bubnů, fanfár, zvonění zvonů a střelení z hmoždířů byl obraz přenesen do chrámu..na velkém oltáři jako na královském trůnu postaven byl, *aby tam Král nebe i země spolu s královnou byt svůj budoucně měl....*⁹⁷ Poté se korunovatel obrazu poklonil, obraz podkouřil a pomodlil se.

⁹⁵ Krátké vypsání 1733, 97.

⁹⁶ SMEJKAL 2001.

⁹⁷ Krátké vypsání 1733, 105.

Večer po korunovaci byl celý Svatý Kopeček „kunstovně ozářen“. [14] Hlavní myšlenka programu noční slavnosti „Nové nebe, ozážené mariánskou slávou“ navazovala na verš z Apokalypsy (*A viděl jsem nové nebe a novou zemi, Zj 21,1*). Pod kopcem bylo kunstovně ozáreno po tři dny jméno Panny Marie vysoké 8 metrů.⁹⁸

Údiv poutníků jistě vzbuzovaly svatokopecké slavobrány, které se nám dochovaly na mědirytech I. Zeidlera a bratří Schmuzerů v knize *Enthronisticum...* Poutník po průchodu příležitostnou branou,⁹⁹ již na segmentovém oblouku dominoval ohlašovatel mariánské slávy s dvěma trubkami ozdobenými praporky na kterých vlály korunované mariánské monogramy, [15] stoupal po obou stranách vyzdobené cesty, od úpatí až nahoru k poutnímu kostelu. Před průčelím chrámu na Svatém Kopečku stála slavobrána, [16] kterou stejně jako všechny ostatní [17] navrhl Karel Josef Haringer.¹⁰⁰

Na rozdíl od svatohorských slavobran, které pracovaly s mytologickými náměty, měly brány olomoucké program, v němž dominovala legendická a řádová komponenta.¹⁰¹

Již několik let před korunovací byla zahájena výstavba nového mariánského oltáře. Místo dosavadního dřevěného oltáře byl pořízen oltář z mramoru a za oltářem vyrostlo retabulum, sloupoví z pravého mramoru s bohatými hlavicemi a obloukem. Ke stěnám

⁹⁸ Program noční slavnosti, včetně kázání v latinském jazyce, obsahuje spis: *Corona Sacro Montana, sive Constellatio Coeli Mariani, Nocte super media Gloriosissimae Coronationis Augustissimae Coelorum Imperatricis Mariae Thumaturgae STATUAE, ab Angelis allatae, In Horizonte Montis Praemonstrati ad Olomucium Die 21.1 Septembris, Anno MDCCXXXII. Serenissimo Coelo Praemonstrata* (SK FT I 13/2), s titulní rytinou I. Zeidlera, zn. vpravo dole I. Zeidler Sc.: M. Neustadt. Stejnomenou kapitolu, včetně identického Zeidlerova mědirytu, obsahuje také *Enthronisticum Parthenicum*. Ikonografickým rozborem této rytiny se zabývá: ROYT 1999, 155.

⁹⁹ Slavobrána pod Svatým Kopečkem je zachycena na anonymní rytině v *Enthronisticum* s nápisem dole uprostřed *Porta Triumphalis ad pedem Montis Sacri*. Po pečlivém prozkoumání další Zeidlerovy rytiny (zn. vpravo dole I. Zeidler Sc.: M. Neustadt., nápis v desce: *Pars lateralis a pedo Sacri Montis usque ad Ecclesiam Sese extendes*), která znázorňuje celkový pohled na cestu od úpatí, slavobránu pod kopcem, až nahoru k poutnímu kostelu, se domnívám, že je tento nesignovaný mědiryt výřezem části výše zmiňované rytiny a tudíž rovněž zhotovený I. Zeidlerem.

¹⁰⁰ Architekturu slavobrány před průčelím zachycuje rytina bratří Schmuzerů, podle předlohy Karla Josefa Haringera, ve vázané opěť v *Enthronisticum*, mědiryt na papíře 435x 645, zn. vpravo dole Car: Jos. Haringer Pict: et Arch: inven et fecit Olomucy, vlevo dole Andreas et Joseph Schmuzer sc: Viena Austria. Rytinu doprovází vysvětlující přepis: *Portae triumphalis primariae*. K. J. Haringer byl i architektem tzv. střední brány, jejíž mědiryt, zn: vpravo dole Car: Jos. Haringer Pict: et Arch: inven et fecit Olomucy, vlevo dole Andreas et Joseph Schmuzer sc: Viena Austria. je rovněž ve vázané v *Enthronisticum*.

¹⁰¹ Ikonografickým rozborem a podrobným popisem svatokopeckých slavobran se zabývá: ROYT 1999, 155-158.

presbytáře i lodi byly přidány pilastry z umělého mramoru zakončené hlavicemi a plastikami andělů.

Oltář je postaven volně v presbytáři. Počítalo se s tím, aby po otevření dveří do nádvoří mezi ambity mohla být sloužena mše svatá i na druhé straně. Byl zhotoven podle návrhů stavitele chrámu Baldassara Fontany B. Fossatim a K. Harringerem v letech 1725 - 1731. Norbert Umlauf, ještě v roli hradištského převora spolu s opatem Robertem Sanciem, uzavřel smlouvu s italským štukatérem B. Fontanou na zhotovení nového hlavního oltáře dne 21. října 1722 (s dodatky z let 1724 a 1726) a s vídeňským mramorářem Johannem Hagenmülerem 16. března 1723.¹⁰² Fontanova úloha zde ale byla podstatně rozsáhlejší, byl totiž autorem projektu kompletní obnovy interiéru chrámu Nanebevzetí Panny Marie.

Základy oltáře byly Karlem Reynou a mramorářem Fossatim položeny v průběhu roku 1723. Dokončení prací lze zřejmě datovat posvěcením oltáře v srpnu 1727. Sochařská výzdoba je soustředěna do horní části kde na krajích římsy sedí velcí andělé se zlatými palmovými ratolestmi a nad oltářním obrazem se nachází další ležící anděl. Velká skupina Nejsvětější Trojice v paprscích svatozáře, obklopená skupinami anděličků se nachází na oblouku nad oltářem, podpíraném šesti pilastry s korintskými hlavicemi. Pod obloukem se nachází oltářní obraz představující Navštívení PM, k jejímuž uctění je kostel zasvěcen. Autorem je vídeňský dvorní malíř J. Spillenberga a byl namalován v r. 1677. Apsidu presbytáře vymezuje dvojice tříčtvrtečních kanelovaných sloupů. Mezi nimi a oltářem je zeď na obou stranách prolomena dvěma okny s půlkruhovým záklenkem, před nimiž stojí na konzolách sochy sv. Augustina a sv. Norberta. Sochy svatokopecského oltáře představují vrcholnou ukázkou fontanovského stylu.

Svatostánek se sloupky, rám a baldachýn jsou ze stříbra, zhotovil je kroměřížský zlatník Mikuláš Indegrentz na vlastní náklady opata Roberta Sancia.¹⁰³ Pracoval na jeho zhotovení 7 let od roku 1725 do července 1732 a za práci mu byla vyplacena částka

¹⁰² MZA Brno, G 1-Bočkova sbírka, č. 12286/1e;
MZA Brno, G 1-Bočkova sbírka, č. 12279/1a.

¹⁰³ Opat Robert Sancius se bohužel slavné korunovace nedožil. Zemřel v květnu 1732 jen čtyři měsíce před korunováním.

20.352 zlatých.¹⁰⁴ Dle diáře rezidence na sv.Kopečku proběhla instalace svatostánku zhotoveného v Kroměříži a zázračného mariánského obrazu dne 22. dubna 1732.¹⁰⁵ Po stranách svatostánku jsou dva bílý andělé adoranté se zlacenými křídly, kteří jsou podle vyúčtování Johanna Sturmera prací jeho dílny. Sturmer rovněž na místě kompletoval jednotlivé části zlatnického díla a po jeho smrti převzal nedokončenou zakázku Josef Winterhalder, který stříbrný svatostánek v roce 1732 dokončil.¹⁰⁶

Sanciusův nástupce opat Umlauff dal zhotoviti kolem obrazu drahé paprsky a do korunek zaslaných papežem dal vsadit drahokamy.¹⁰⁷ O tom jak upravené korunky a paprsky vypadaly vypovídá velmi krásná rytina, [18] značená: *Joseph Winterhalter del., Joseph et Andreas Schmuzer fc: Vienna Austria, ze spisu Mons Praemonstratus....*¹⁰⁸

Panna Maria Svatokopecká je zde znázorněna jako *Žena sluncem oděná stojící na půlměsíci*, který zde zpodobňuje moravská orlice s rozepjatými křídly. Korunky a paprsky jsou velmi detailně zakresleny, takže můžeme dokonce spočítat přesný počet drahokamů. Na korunkách se střídá motiv reliéfu okřídlené andílčí hlavy, po stranách korunek, s motivem akantového trojlistu, který dominuje čelní a zadní straně korunek. Vrcholy korunek jsou ozdobeny křížem, pás kolem čela je zdoben pletencem a bohatě osázen menšími kameny. V dolní části rytiny je vymalován chrám na Svatém Kopečku s textem vyzdvihujícím nejdůležitější datace a události v jeho historii od roku 1629 až po slavnou korunovaci v roce 1732.¹⁰⁹

¹⁰⁴ K tomu: *Ortus et progressus Sacri Montis in Marchionatu Moraviae prope Olomucium*, latinský rukopis z roku 1757 (SK BT IV 91) v kterém pozdější svatokopecký převor Tadeáš Schrabal popisuje průběh všech velkých úprav provedených v chrámu v letech 1721- 1732.

¹⁰⁵ MZA Brno, E 55- Diář rezidence na sv. Kopečku (1734-1741), sign. 240 II 42, f. 125b.

¹⁰⁶ MZA Brno, G1-Bočkova sbírka, č. 4143;

MZA Brno, G1-Bočkova sbírka č. 12.273/3.

¹⁰⁷ BOLEK 1936.

¹⁰⁸ Stejnou rytinu obsahuje také spis *Enthronisticum Parthenicum* 1733.

¹⁰⁹ *Vera Effigies B: Mariae Virginis / In Monte Praemonstrato Canon: Regul:Praemo: strate: ad Olomucium in Moravia a Saeculo /gratiis et Miraculis Celebris. / Locus Sacer vulgo Mons Prae /monstratus dictus a B. V. Maria / in Visu Praemonstratus 1629. / in aedem nondum perfectam / Sacra Imago ab Angelis Sub Specie /Peregrinorum Adolescentum cum / Svavissimo Concertu allata Ano 1632. A . 1633 3Aprilis Ecclesia Consecrata A. 1645 a /Svedico Milite incinerata A 1669. Ecclesia Majora fundamentis incepta et A 1679 perfecta / est 8bris Consecrata. Populi ferqventia /ob diversas Sanitatum gratias aliaqe / in desperatissimis Casibus Beneficia et Miracula a Saeculo Celeberrima.Aballatione vero S: Imaginis, / Anno Saeculari 1732 Mense Septemb:a die 8 per Octiduum indulgentiis plenariis / a Ssmo D:D: nostro Clemente XII concessis, / Solemnissime pro Tribunali Sacro 710 Confessariis Sedentibus & Ss: Sacramento 96926 reffectis./ Condecorata ac tandem ipsa / Imago Sacra ad Instantiam Emi ac Celmi Principis & S.R. Ecclae Cardinalis a Schrattenbach a Sacro Sancto Capitulo Vaticano de Urbe aureris Coronis donata atqe 21 Septembris praesente innumerabilis propemodum populi / affluxu magnificentissime juxta / ac celeberrime Coronata.*

Ke slavné korunovaci byl zázračný obraz zasazen do stříbra a zakoupeny stříbrné svícny. Oltář se stal skutečným trůnem pro Královnu nebes. Byly pořízeny drahé kalichy, mešní roucha a bohatě zdobená berla. To vše směřovalo k uctění stoleté památky založení chrámu a slavné korunovaci.

Na další rytině od bratří Schmuzerů, tentokrát ve spise *Enthronisticum Parthenium*,¹¹⁰ je svatostánek M. Indegrentze zobrazen ve středu rytiny s novým presbytářem a zachycuje původní stav před pozdějšími změnami. [19] Svatostánek je umístěn na mramorové menze, zdobené po stranách volutami. Čelní strana je zdobena tepanou stříbrnou mřížkou, v jejímž středu je reliéf Beránka božího s praporem – Krista. Svatostánek s korintskými sloupy má dvířka zdobená reliéfem Krista na kříži. Na volutách sedí dva velcí adorující andělé. Pod baldachýnem, v jehož horní části je umístěna královská koruna, přidržují další dva menší andělci obraz Madony Svatokopecké zasazený již do stříbrného rámu a s drahými paprsky od opata Umlauffa. Rytina také zachycuje 6 stříbrných svícňů zakoupených na počest korunovace.

Úpravy jsou naopak patrné z grafického listu rytiny, označeného signaturou *Paulus Troger Delineavit, Andreas et Joseph Schmuzer. sculpsit Vienna Austria*, pocházející z Roschmannovy sbírky univerzity v Innsbrucku.¹¹¹ Jedná se o mědirytinu s výjevem odehrávajícím se v presbytáři chrámu s monumentálními mramorovými sloupy a dekorativně zdobenou nikou se sochou sv. Norberta, pod níž klečí zástup premonstrátů, znázorněných s gesty adorace a modlitby. V jeho čele je na prvním stupni oltáře zobrazen opat¹¹² s mešní knihou, který jako jediný otáčí pohled směrem ven z obrazové plochy na diváka. Svatostánek je tvořen velkým baldachýnem s těžkou rozměrnou drapérií a dvěma andělskými adoranty, uprostřed je umístěn reliéf zázračné Madony v bohatě zdobeném rámu, v horní části s královskou korunou, a po stranách jsou patrné medailony panovníků, představující patrně Karla VI., Alžbětu Kristýnu, Marii Terezii a Františka Štěpána Lotrinského; výjev doplňuje nápis: *Gratia Pontificum, Protectio*

¹¹⁰ Mědiryt na papíře 425 x 645 mm, zn. vlevo dole Balt: Fontana inv: et Fecit, střed dole Car: Ios: Haringer delin.; vpravo dole Andrea set Joseph Schmuzer fc: Vienna. V horní části rytiny v kartuši umístěn text: Omnis Gloria ejus Filia. Regius ab intus. Psalm ++ v. 15.

¹¹¹ ASCHENBRENNER /SCHWEIGHOFER 1965, 156.

¹¹² Jedná se o opata Norberta Umlauffa.

*Caesaris, istum / Servent augenda pro pietate locum. / Tu vero Genitrix, hoc prodigiosa, Maria / Serva Pontifices, Austriacamque Domum.*¹¹³

Milost velekněží a ochrana císaře ať chrání toto místo aby stále rostla zbožnost/ Ty pak Boží rodičko Maria Divotvůrkyně opatruj velekněze a dům rakouských vladařů.

Podobné dvě rytiny bratrů Schmuzerů ,dle předlohy Paula Trogera, najdeme také v *Sanctum saeculare marianum*, Olomouc 1732. Objednavatelem těchto a mnoha dalších rytin byl Norbert Umlauff.¹¹⁴

Bylo tomu zřejmě také u další, ikonograficky velmi zajímavé, rytiny bratří Schmuzerů¹¹⁵ ve spise Umlauffova tajemníka Laurentina Kaysera: *Athenaeum, sive Universitatis Mariana*. Panna Maria Svatokopecká [20] je zde adorována od alegorií věd, umění, moci a obchodu, které jsou vyobrazeny jako antické bohyně s různými atributy. Pod rytinou je tento nápis: *Bonas facite vias vestras, et Studia vestra: / Et habitabo vobiscum in Loco isto. Jerem. c.7. v. 3.*¹¹⁶

V levém dolním rohu je vymalována alegorie vědění se sluncem na klíně a knihami pod nohama. Slunci je v mnoha kulturách připisována vševidoucnost, a proto vševědoucnost. V křesťanství je slunce také symbolem oka Božího, symbolem vítězství a spravedlnosti. Je ztělesněním boha Helia, který je antitezí Krista, ale také symbolem Mariiny čistoty. Hned vedle ní je posazena, zády k divákovi, alegorie moci. Levou paží přidržuje fascis – svazek prutů se sekerou, který je symbolem moci nejvyšších římských úředníků. Dále je zde alegorie obchodu se svým atributem, kterým je caduceus – okřídlená berla antického boha obchodu, posla bohů a průvodce duší do podsvětí Herma. Dva hadi obtáčející berlu znamenají moudrost, křídélka značí intelekt, korunky na hlavách hadů vznešenost myšlenek. Naproti této bohyni je, hned za alegorií vědění, umístěna alegorie zdraví, s tzv. Asklepiovou holí, která je ovinuta pouze jedním hadem a je symbolem plodnosti a zemských ozdravných sil. Alegorií plodnosti a mateřství je také bohyně Artemis

¹¹³ SUCHÁNEK 2007, 226-227.

¹¹⁴ O četných objednávkách rytin u bratrů Schmutzerových svědčí jejich korespondence s opatem Umlauffem a jeho tajemníkem Laurentinem Kayserem in: MZA Brno, Bočkova sbírka, č. 12276/5.

¹¹⁵ Signováno vpravo dole: Andreas & Joseph Schmuzer scul: Vienna Austria.

¹¹⁶ Napravte své cesty a své skutky a nechám vás přebývat na tomto místě (český ekumenický překlad 1985).

vyobrazená s několika prsy. Artemis je však také zároveň panenskou bohyní a bývá pro toto podobenství panna- matka přirovnávána k Panně Marii.

Všechny bohyně se otáčejí a ukazují směrem vzhůru kde se na kopci nachází Svatokopecký chrám s milostným reliéfem Panny Marie Svatokopecké, neseným na oblacích dvěma andílky Výjev doprovází přípis : *Annuntiate inter gentis Studia Ejus.*¹¹⁷ Nad celým obrazem září Božské oko, vysílající své paprsky skrze holubici na Pannu Marii Svatokopeckou. V jeho září je nápisová páska s textem: *Mirabilis Facta est Scienta tua ex me.*¹¹⁸ V horních rozích rytiny, na nebesích, jsou skupinky andílků, hrající na hudební nástroje.

Vraťme se ale k dalším úpravám a ozdobám svatokopeckého mariánského obrazu a trůnu. Dnešní stříbrné tepané antependium, v pořadí třetí, je z roku 1901 a zhotovil je pražský zlatník Tengler. Šest stříbrných svícňů na oltáři zhotovil olomoucký zlatník J.F. Rossmayer. Nad svatostánkem pod baldachýnem se nachází ve svatozáří milostný obraz Svatokopecké Panny Marie s Ježíškem. Obraz je polovypouklý, z pískovcové desky o rozměrech 50x35 cm. Matka Boží stojí zpříma a na pravé ruce drží Ježíška. Hlavou je poněkud nakloněna k Božskému dítěti na které se mateřsky něžně usmívá. Z levého ramene ji volně visí plášť, který pravou rukou jemně pozdvihuje. V levé ruce drží jablko, ke kterému dítě v jejím náručí vztahuje svoji ručku. Symbolicky je zde předznamenána Ježíškova oběť čelící následkům dědičného hříchu.

V roce 1748 přijela do Olomouce, se svým chotěm Františkem I. Lotrinským, Marie Terezie. 19. června navštívila Svatý Kopeček a věnovala k ozdobě votivního obrazu zlaté srdce se zlatým řetězem. Krátce po této návštěvě vyhověl papež Benedikt XIV. žádosti opata Vaculíka a 25. dubna 1748 byla chrámu na Svatém Kopečku přiznána privilegia, jaká má nejstarší a největší mariánská bazilika římská Santa Maria Maggiore na pahorku Esquilino, jehož počátky se datují kolem roku 352.

¹¹⁷ Hlásejte mezi národy jeho skutky.

¹¹⁸ Nad mé chápání jsou tyto divy (Žalm 138, v. 6).

11. dubna 1995 byl dekretem papeže Jana Pavla II. Svatokopecký chrám povýšen na baziliku Minor a 21. května 1995 papež Pavel II. posvětil nové korunky kterými ozdobil milostný obraz.¹¹⁹

III.4. Korunovace černé Madony od Svatého Tomáše v Brně

Dalším obrazem, kterému se dostalo slavnostní korunovace korunkami posvěcenými papežem, byl v roce 1736 milostný obraz černé Madony Svatotomášské [21] v Brně.¹²⁰

Obraz patří k prastaré řadě obrazů o kterých se traduje, že je maloval sám sv. Lukáš. [22] Jedná se o byzantské ikony z 8 až 9. století.¹²¹

Nejstarší dochované zprávy o osudu posvátného obrazu pocházejí z roku 1493 a jsou obsaženy v rukopise vídeňských dominikánů, který zřejmě vznikl v augustiniánském klášteře v Brně. Notářsky ověřené znění tohoto zápisu bylo otisknuto ve slavnostním korunovačním spise *Gemma Moraviae*¹²² s rytinou obrazu Panny Marie Svatotomášské, vyobrazené na plachtě lodi symbolizující moravskou církev, od Ignatia Zeidlera.¹²³ [23] Tento příležitostný tisk z roku 1736, hovoří o tom, že obraz nalezla

¹¹⁹ Původní Vatikánské korunky byly bohužel odcizeny a jsou dodnes nezvěstné.

¹²⁰ Obraz vypodobňuje Pannu Marii jen do půl postavy, která nese na levém lokti Ježíška. Syn Boží si drží levou rukou v klíně knihu a dvěma prsty pravé ruky žehná. Panna Maria drží pravou ruku na prsou. Mariin obličej má v sobě cosi majestátného, ale zároveň blahosklonného a vzbuzuje úctu, bázeň i lásku. V horních rozích obrazu jsou řecká písmena MP, t.j. začáteční písmeno a koncovka slova mater, napravo u hlavy Ježíška Ōv (theou – Boží). Na krku má PM zasazený kosočtverec, schránku v které je uložena relikvie závoje Panny Marie, postříknutá krví Krista Pána. Jedná se o malbu olejo-pryskyřičnou temperou na podložce ze dvou lipových desek a jedné topolové. Nahore a na bocích byl obraz poněkud seříznut; dříve patrně jen malované monogramy byly v neznámé době nahrazeny reliéf. písmeny a relikviář umístěný dnes jako spona Mariina šatu byl původně zasazen v místech srdce dítěte. Dva topasy po bocích relikviáře jsou poslední z 24 kamenů, které kdysi tvořily Mariinu svatozář.

¹²¹ KAUFMANN 1922, 368-369.

¹²² *Gemma Moraviae Thaumaturga Brunensis*, 1742, 39-41 (SK BV II 159).

¹²³ Značeno vpravo dole Ignatius Zeidler Sc. M: Neustadt. Rytina je oslavou moravské církve a korunovace zázračného obrazu Panny Marie Svatotomášské. Na lodi, symbolizující církev, křtí sv. Cyril a sv. Metoděj krále Svatopluka. Loď uvádí do pohybu čtyři alegorické ženské postavy vesly zakončenými symboly biskupských a světských insignií, které se také objevují na erbu kardinála Wolfganga Schrattenbacha, zdobícím bok lodi. Na přídi stojí andílek držící ve zdvižených rukou Mariin monogram a s orlem u nohou. Na zádi pak andílek, se lvem u nohou, držící nad hlavou dvojité W, monogram kardinála Schrattenbacha. Obraz Madony Svatotomášské, vznášející se na moravské orlici, korunovaný anděly a orámovaný vítězným věncem, se vydouvá na plachtě lodi poháněné větrem. Nad obrazem je na ráhnovi usazen kardinálský klobouk. V levém horním rohu je do kruhu uspořádaný nápis sIt feLIX MagnI WOLffgangI sIDere CVrsVs. Uprostřed nápisu je zářící hvězda, symbol Panny Marie, která svými

císařovna Helena v Jeruzalémě, který podle ní namaloval sám sv. Lukáš., a dovezla ho do Cařihradu. Císař Konstantin obraz po té z vděčnosti věnoval Estorgiovi – biskupu Milánskému, který vystavěl roku 326 za Milánem kostel kde byl obraz uložen. Roku 513 byl obraz přenesen do kostela téhož sv. Eustorgia, kde byl uložen až do zničení města císařem Bedřichem Rudovousem r. 1162. Obraz se stal válečnou kořistí kterou darem obdržel český král Vladislav, byl uložen v královské klenotnici a dle zprávy jezuita Grugera byl i vystaven v chrámu sv. Víta.

Když se stal Karel IV. císařem, odevzdal r. 1350 svému bratrovi Janovi markrabství moravské, který nechal postavit klášter a kostel ke chvále sv. Tomáše. U příležitosti vysvěcení kostela a kláštera Janem VIII. Očkem věnoval Karel IV. svému bratrovi roku 1356 ¹²⁴obraz „ *od samého Lukáše malovaný*“. Jan spatřiv obraz radostí zvolal: „Tomuto vzácnému obrazu bohorodičky vystavím zvláštní kapli a tam jej uložím“. A tak se také stalo. ¹²⁵ Milostný obraz černé Madony se tak nacházel až do roku 1783 v této zvláštní kapli u sv. Tomáše v Brně. Od roku 1783 až dodnes je uložen v klášterním kostele na Starém Brně.

Dále se o historii obrazu můžeme dočíst v pamětech Preláta Hufnagla sepsaných kolem r. 1663. ¹²⁶ V době protestantství bylo rozebráno klášterní zlato a stříbro a zabaven klášterní majetek, takže nebylo možno pořádat bohoslužby. Roku 1580 se zřítla kaple, v které byl obraz umístěn. Za převora a preláta Basilia z Karpinetu (1594-1608) se stala tato událost: když jednou v noci vstoupil sakristián do kostela, aby se tam pomodlil k Panně Marii, spatřil chrám ozářený mnohými světly a hlaholící nesčetnými zpěvy. Když se to dozvěděl převor Basilius, přikázal mu aby ho ihned zavolal kdyby se to opakovalo a skutečně za pár dní se zázrak zopakoval, ale když přivolaný převor vstoupil do chrámu světla pohasla a zpěv ustal. V důsledku této příhody zavedl Vincenc Barnabeus (1608-31), nástupce Basilia, novou pobožnost k Panně Marii. Nařídil aby každou neděli a svátek byly před milostným obrazem Matky Boží konány slavné, zpívané nešpory a po nich mariánské kázání. K prvním krokům k obnovení mariánského

paprsky dosahuje na celou loď. V dolním plánu obrazu jsou, na mělčině v písku, vykresleny mušle s perlami - gemmae.

¹²⁴ Rok 1356 shodně uvádějí latinské spisy: Atlante Mariano ossia origine delle imagini miracolose della B.V.Maria venerata in tutte le parti del mondo ecc, 1839-47; Conchylium Marianum vetustissimae et venustissimae Gemmae Moraviae, Brunae 1736 (SK AN IV 12) a Gemma Moraviae 1742.

¹²⁵ BECKOVSKÝ 1880, 519-520.

¹²⁶ Archiv starobrněnského kláštera, 26.

kultu u sv. Tomáše dochází, ale až po roce 1620 s příchodem nového majitele panství strážnického hrabětem Františkem z Magnisů, ten obnovil v roce 1631 milostnou kapli.

Když v roce 1645 obléhali Švédové Brno, stala se Matka Boží u sv. Tomáše útočištěm těžce zkoušeného obyvatelstva a jak se vypravuje, právě v nejnebezpečnější chvíli objevil se nad městem její obraz u sv. Tomáše chovaný jenom s tím rozdílem, že bylo viděti Pannu Marii, jak rozprostírá nad městem svůj ochranný plášť. To dalo obráncům tolik síly, že odrazili nejsilnější švédský útok po kterém nepřítel z města odtáhl.¹²⁷

Další rána v podobě výnosů císaře Josefa II. zasáhla klášter v 18. století. Roku 1783 bylo rozhodnutím císaře nařízeno přestěhování augustiniánů do opuštěného královského kláštera cisterciacek. V krásném klášteře u sv. Tomáše byl zřízen zemský úřad. Augustiniánům bylo povoleno si do zpusťšeného kláštera cisterciacek na starém Brně vzít posvátný obra černé Madony Svatotomské společně s nádherným stříbrným oltářem. Obraz s oltářem byl tedy ,dle nařízení v úplné tichosti, přenesen 7.června 1783 a umístěn na hlavním oltáři Staro-Brněnského chrámu, kde je dodnes.¹²⁸

Korunovace zázračného mariánského obrazu černé Madony u Sv.Tomáše v Brně, probíhala snad ještě honosněji než v Olomouci. Také zde byl postup schvalování obdobný jako v případě svatohorské madony.¹²⁹

Vyjednávání o korunovaci s vatikánskou kapitulou započalo již někdy na jaře 1727 kdy na svém zasedání dne 2. června projednávala kapitula žádost preláta augustiniána Ondřeje Zirckla o povolení ke korunovaci. Z ohledu na starobylost milostného mariánského obrazu, zvláště však s ohledem na to že je obraz uctíván skoro celou říší římsko-německou, vyhověla kapitula žádosti kláštera, pod podmínkou, že klášter opatří korunky na hlavu Panny Marie i Jezulátka svým vlastním nákladem¹³⁰ a dá do nich vyrýt znak římské kapituly u sv. Petra.

¹²⁷ Zázraky a milosti černé Madony Svatotomáské (celkem 240 zázraků) jsou uvedeny v Gemma Moraviae in: Pars secunda, DeGratiis, Miraculis, apudsacram Imaginem Brunensem a Sancto Luca depictam, patratís. K zázraku se Švédy se také vyjadřuje: BALBÍN 1658, staví se zde sice k události kriticky, ale tento zázrak nepopírá.

¹²⁸ NEUMANN 1936.

¹²⁹ K tomu: Gemma Moraviae 1742; Conchylium Marianum 1736; EICHLER 1888, 243-255; ROYT 1999, 158.

¹³⁰ Korunky si musely brněnští augustiniáni hradit sami, protože finanční prostředky ze Sforzovy nadace, která korunky hradila, byly již rozděleny na několik let dopředu.

Sbírkou i z vlastní pokladnice získali augustiniáni na korunky k 18. březnu 1736 410 diamantů různé velikosti, 72 rubínů, 2 safíry, 1 velký briliant a 1 smaragd.¹³¹

Po korunovaci pošle klášter kapitule spis o Madoně Svatotomské a její obraz, který bude zavěšen v kapitulní budově.¹³² Po skončení vyjednávání udělil papež Benedikt XIV. bulou ze dne 16. prosince 1728 plnomocné odpustky všem účastníkům korunovačních slavností a to po celou oktávu, kterou měl stanovit biskup.

Není jasné z jakých důvodů nedošlo k provedení těchto koncesí. V roce 1735 tak bylo zahájeno nové vyjednávání kterého se ujal sám olomoucký kardinál Schrattenbach. Koncem dubna tedy opakovaně žádal kardinál vatikánského arcikněze kardinála Hanibala Albaniho a kapitolu u sv. Petra o povolení ke korunovaci.¹³³ Koncem června pak svoji prosbu u kardinála Albaniho opakoval a žádost zdůraznil odkazem na skutečnost že k oné velké slavnosti dokončují augustiniáni stavbu nového kostela vybudovaného „velkolepě a ohromným nákladem“ (con tutta la maggior magnificenza e spese immense). Teprve na základě této další žádosti (10. července 1735) vyhověla kapitula žádosti biskupově a to tak, že korunky mohly býti položeny na hlavy posvátného obrazu ještě dříve než bylo stanoveno, s výslovným prohlášením, že kapitula tak činí pouze pro tento případ a že již nikdy tak neučiní. Kardinál Schrattenbach obdržel tento přípis datovaný 15. července 1735, poděkoval kardinálovi Albánimu a tím započaly přípravy v Brně.

Prelát Zirckl se nejdříve obrátil na samotného císaře Karla VI. S prosbou o udělení příkazů potřebných ke korunovační slavnosti. Dle vatikánského přípisu mělo být celé město slavnostně osvětleno a mělo být stříleno z hmoždířů. Císař Karel VI, tak jako nejvyšší velitel armády, vyhověl žádosti a dekretem ze dne 5. března 1736 poručil, aby brněnské dělostřelectvo přispělo k hlučné oslavě korunované Madony. Další přípravy

¹³¹ Soupis ve SOA Brno, fond E 4, 5: 31, fol. 53. uvádí celkový počet drahokamů 486, z toho jich 155 bylo získáno od dárců, ostatní byly z chrámového pokladu. Drahokamy od dárců byly v hodnotě 7000 rýnských zlatých. K tomu: SAMEK 1986-87, 54. Údaj zmiňuje také: ROYT 1999, 158.

¹³² Gemma Moraviae 1742, 220-222.

¹³³ Veškerá korespondence mezi kardinálem Schrattenbachem a kardinálem Albánim je uvedena v Conchylium Marianum 1736, v kapitole označené: Caput V. - Proces Eminentiff(ss)imi. Ac Celfiff(ss)imi Principis, Cardinal Epifcopi Olomuncenfis (p.t.) ad Eminentiffimum Reverendiffimum D. Cardinalem Annibalem Albani, s. Clementis, Archi - Presbyterum Reverenfiffimi Capituli S. Petri in Vaticano.

byly rázu církevního. Kardinál Schrattenbach nejprve uvědomil děkany aby nařídili věřícím, aby se zúčastnili korunovačních slavností¹³⁴.

U příležitosti korunovace uctívaného moravského paladia bylo řádem Augustiniánu objednáno také nové oltářní retabulum u Johanna Georga Herkommera, zlatníka z Augšpurku, který jej zhotovil, dle smlouvy z roku 1734, v letech 1735- 36. Oltář je zhotoven z tepaného měděného plechu, zčásti zlaceného, převážně však překrytého stříbrem; některé detaily jsou lité. Architekturu vytvořil Christian Friedrich Rudolph, figury Johann Jakob Herkomer dle modelů brněnského sochaře Jana Jiřího Schaubergera. Jedná se o dvojici letících andělů, umístěných nad tabernáklem, nesoucích skříňový rám s deskovým obrazem. Oltář se skládá ze skříňového tabernáklu a z baldachýnového retabula završeného korunou. V kartuších pod obrazem a na šesti tepaných oltářních svícnech jsou na emailu namalovány znaky a iniciály jména převora Ondřeje Zirkla (A.Z.P.P.S.T) a letopočet 1735.

O schválené podobě milostného oltáře, zhotoveného u příležitosti slavné korunovace, vypovídají graficky a historicky velmi hodnotné rytiny Icoba Gottlieba Thelota, [24] ve vázané v *Conchylium Marianum*, zachycující čelní¹³⁵ a zadní¹³⁶ pohled na oltář. [25] Přední pohled doprovází osvětlující přípis v německém jazyce, který v překladu zní: *Tento jak nádherný tak skvostný se zvláštním umem ze stříbra a jemně pozlacený mědí vypracovaný oltář, tak činí na výši 19 a na šíři 9 stop, je včetně dalších k tomu nutných doplňků, jako jsou monstrance, kalich a 6 stříbrných oltářních svícňů, ke cti divotvůrného obrazu Matky Boží, úctyhodného klášterního chrámu u Sv. Tomáše v Brně na Moravě, řádu poustevníků sv. Augustina, kam toto vše patří, roku 1735 v Augspurku vyhotoveno.*

¹³⁴ Archiv olomoucké konsistoře, exhibity z let 1736-40.

¹³⁵ Značeno vlevo dole Christian Fridrich Rudolph, Archit: inven:, ve středu Ioannes Iacob Herkomer figuravit:, vpravo dole Iacob Gottlieb Thelot Sculpsit.; a pod přípisem: Dieser so wohl Herrlich, als pretioser, mit besonderer Kunst auß Silber und fein vergoldeten Kupfer aussgearbeiteter Altar, So in der höhe 19. in der breite 9. Schueh betraget, ist samt andren darzu erfordernten Stücken, als Monstranz, Kölch, und 6. Silbernen Altar: Leuchteren, zu Ehren dess Wunderthättigen Muter Gottes Bild eines Hoch: Löblichen Stüfft und Closters zu S.Thomas nächst Brünn in Mähren Ord: Ermit: S. Augustini, wohin solches alles gehörig, Anno 1735. in Augspurg verfertigt worden, Ioan Iacob Herkommer Civis et Aurifaber Opus perfecit Aug. Vind.

¹³⁶ Značeno vlevo dole Christian Fridrich Rudolph, Archit: inven:, ve středu Ioan Iacob Herkomer Figuravit:, vpravo dole Iacob Gottlieb Thelot Sculpsit a pod přípisem: Abbildung der hinteren Seite von eben diesen Altar, Ioan Georg Herkommer Civis et Aurifaber Opus perfecit Aug. Vindel.

Oltář byl tedy, obdobně tak jako na Svatém Kopečku, konstruován jako oboustranný, aby jej mohli věřící obcházet a by bylo možné případně složit mše z obou stran. Jak je z rytin zřejmé mohl být zázračný obraz Matky Boží vystavován z obou stran oltáře. Na Theolotových rytinách jsou pečlivě znázorněny veškeré detaily a doplňky o kterých hovoří výše citovaný přípis.

Na čelní rytině vidíme na menze, zdobené volutami, boltci a okřídlenou andílčí hlavou, 6 stříbrných svícňů a kalich. Svatostánek je zdoben v dolních rozích ornamenty mušlí, horní rohy pak volutovými závitnicemi. Dvířka oltářního retabula zdobí vyobrazení Krista na kříži s Pannou Marií a sv. Janem Evangelistou. Na svatostánku je umístěna barokní monstrance ve tvaru slunce. Milostný obraz Madony Svatotomášské, ve zlaceném rámu, nadnášejí dva velcí andělé s rozepjatými křídly a s vlajícími šaty. Architektura oltáře je završena bohatě zdobeným baldachýnem zakončeným velkou císařskou korunou. Na baldachýnu sedí další dva malý andělci. Hledí směrem dolu a ukazují na milostný obraz, nad kterým je umístěn velký Mariin monogram.

Na rytině znázorňující zadní stranu oltáře, je pod obrazem v kartuši reliéf Krista na kříži na jehož pozadí je vyobrazen Sv. Lukáš, jak maluje Madonu, se svým atributem ležícím býkem.

Z pokladu kaple bylo zasláno na zhotovení oltáře stříbrné antependium, obraz sv. Josefa 24 liber těžký, jedná gotická monstrance a mnoho obětních darů. Podle smlouvy ze 4. října 1734 měla být práce za částku 18 000 zlatých dokončena 1. září 1735. Během realizace však nastaly změny v provedení a částka tak byla navýšena na 24 956 zlatých. K instalaci oltáře došlo v létě 1736 v mariánské kapli svatotomášského kostela s Etgensovou nástropní malbou.

Roku 1761 čistil oltář brněnský zlatník Josef Achbauer a roku 1776 pak stříbrník František Richter, který jej však dle nové smlouvy doplnil o „*mnohé nové ozdoby*“.¹³⁷ Roku 1783 byl oltář s obrazem madony přenesen do zrušeného kláštera cisterciáček na starém Brně, kde dnes tvoří část hlavního oltáře v kostele Nanebevzetí Panny Marie.

¹³⁷ EICHLER 1888, 233.

Na počet slavné korunovace milostného mariánského obrazu se celé Brno odělo do nádherného hávu a bylo vyzdobeno příležitostními slavobránami. Program slavnosti i tzv. „Velké“ a „Malé“ slavobrány před kostelem vypracoval klášterní historik, podpřevor Hyacint Czuppa.¹³⁸ Celé znění německy psaného programu korunovační slavnosti s názvem *Krönung der Allerfeeligsten Jungfrauen und Mutter Gottes Mariae zu einer Königin im Mähren...* a vyobrazení slavobran je opět součástí Strahovského exempláře *Conchylium Marianum*.

Kostel sv. Tomáše byl celý potažen červeným damaškem, kterého se spotřebovalo na tisíc loket. Na zdích a pilířích v lodi prostřední i v postranních byly rozvěšeny obrazy které znázorňovaly historii zázračného obrazu od jeho převezení do Konstantipole.¹³⁹ V klášteře samotném byla vybudována krásná nová milostná kaple (na původním místě). Kaple byla celá obložená umělým mramorem, vyzdobena římskými sloupy, sochami a krásně vymalována. Do kaple byl postaven nový stříbrný oltář za který augustiniáni zaplatili celkem 60 tisíc zlatých rýnských.

Celé průčelí svatotomášského kostela zastiňovala 26 sáhů vysoká a 19. sáhů široká slavobrána, [26] ideově koncipovaná Hyacintem Czuppou a zhotovena podle kresebných návrhů Františka Eksteina.¹⁴⁰

V *Conchyliu* je tato brána nazývána jako *Porta Triumphalis altitudinis* a její rytinu, zde vloženou, vyhotovil augsburský rytec Balthasar S. Seletzky.¹⁴¹

Triumfální bránu završovala sféra s Mariiným monogramem, spočívající na obelisku vyrůstajícím ze symbolické koruny, nad níž se klenul zvířetník. Pod korunou, rámovanou dvěma obelisky, seděla alegorie Boží Všemohoucnosti, doprovázena alegoriemi Modrosti a Boží pocty, které ji předávaly klíč od pokladnice nebes. Na Šalamounově trůnu, spočívala kopie svatotomášského obrazu. Dále zde byl vyobrazen

¹³⁸ SOA Brno, E 4, 5: 31, fol. 106-111. Tento rukopis sloužil jako podklad pro vydání programu v *Conchylium Marianum*.

¹³⁹ ROYT 1999, 158.

¹⁴⁰ Eksteinovy kreslené návrhy na tzv. Velkou a Malou bránu před prelaturou se dochovaly v SOA Brno, E 4, 5:31, fol. 104-105. Podrobným popisem a ikonografickým rozbořením těchto slavobran se zabývá SAMEK 1986-87, 54 a ROYT 1999, 158-162.

¹⁴¹ Mědiryt na papíře 680 x 460 mm, značeno vlevo dole Franc: Egstein invenit, vpravo dole Balthas : Sigm: Seletzky Sculp: A.V. Pod rytinou text: ProDIGIosae haCtenVs, totIVs MoraVlae RegInae Corona aVrea InaVgVratae, Hos AVgVstaLes InaVgVratIons honores, In in aeternVM gLorIae et gratIae DeCVs, SoLLICItVDo AVgVstInIano= ThoMaea aXhIbVIt. Brunae Moravorum Die 10. Maÿ.

korunovatel kardinál Schrattenbach, který nesl na podušce korunu, Karel IV., jak vydává z truhlice obraz Madony z kostela sv. Tomáše a předává jej markraběti Janovi, zakladateli kláštera, a nakonec i císař Karel VI. Pod trůnem seděli kolem stolu, na kterém spočívaly korunky, kardinálové a biskupové Vatikánské kapituly a kongregace. Po obou stranách brány čněly dvě pyramidy. Na pyramidě vpravo byl umístěn obraz alegorie Štěstí na druhé pyramidě pak obraz alegorie Přátelství. Mezi pyramidami stály vodotrysky.¹⁴²

Nádherně byla také vyzdobená Secunda porta Triumphalis [27] nazývaná v pramenech také jako Malá brána, která stála před prelaturou. O její podobě se opět dozvídáme ze Zeidlerovy rytiny vevázané v *Conchylium*.¹⁴³ Slavobrána byla po obou stranách opatřena alegorickou výzdobu. Měla podobu trojosé triumfální brány, s vysokým středním a dvěma nízkými bočními průchody, nad nimiž se tyčily tři pyramidy, z nichž prostřední, která byla nejvyšší měřila 18 sáhů, zatímco brána samotná pouze 10 sáhů. Uprostřed střední pyramidy, na vrcholku opatřeném korunou, trůnila v mraku Nejsvětější Trojice.

Na zdech mezi oběma branami viselo ověnčeno chvojím 87 obrazů s dvouveršími a s různými mariánskými symboly. Panna Maria byla na nich přirovnávána například k úrodnému poli, oblačnému sloupu, zlatému mostu, žebříku Jákobově, rounu Gedeonově, ke zvířatům (panterovi, orlu, holubici), ke stromům a také k antickým božstvům (Minervě). Mezi těmito mariánskými symboly stály 9 stop vysoké sochy, znázorňující starozákonní ženské předobrazy Panny Marie.

Také zemští moravští stavové dali před Zemským domem zříditi slavnostní bránu. [28] Podle *Conchylii* měla brána před Zemským domem shodné rozměry s tzv. Malou bránou před prelaturou, svým uspořádáním však byla blíže k bráně tzv. Velké. Slavobrána je vyobrazena na další Zeidlerově rytině¹⁴⁴ zde vevázané.

¹⁴² Srov. ROYT 1999, 158-160.

¹⁴³ Mědiryt na papíře 670x 440, zn. vpravo dole Zeidler Sc. M. Neustadt.

¹⁴⁴ Mědiryt na papíře 775 x 515 mm, značeno vlevo dole: Franz Egstein inv., vpravo dole Zeidler Sc. M. Neustadt. Pod rytinou text: Regina Mariana Brunensis ac B.V. Mariae in Reginam Moraviae ab Inclutis D.D Statibus Coronatio, In Magnifice extracto et splendide illuminato Domus Provincialis Propylceo representanta.

Na příkaz městské rady ozdobili i brněnští občané své domy a na velkém náměstí, kolem sloupu, stály pyramidy ověčené zelení.

Dne 9. května se ve tři hodiny odpoledne sešel v prelatuře u Sv. Tomáše kardinál Schrattenbach s preláty mezi nimiž byl i žďárský opat Václav Vejmluva. Kardinál zde předal svému bratranci hraběti Schrattenbachovi a hraběti Troyerovi koruny určené ke korunovaci. Oba preláti pak vsedli do kočáru taženého šestispřežením, držíce na sametové podušce korunky, a odebrali se společně s dalšími přítomnými ke kostelu, doprovázeni zpěvem, hudbou čtyř sborů a střelbou z hmoždířů. Před chrámem je uvítal podpřevor P. M. Pertscher a celý průvod se poté odebral do kostela k oltáři Panny Marie, kde sbor zpíval nešpory a loretánskou litanii.¹⁴⁵

Den korunovace byl stanoven na 10. května 1736, to je na den Nanebevstoupení Páně. U kostela sv. Tomáše se shromáždily davy poutníků. Augustiniáni pro ně zřídili řadu oltářů, u nichž sloužili mše svaté. Procesí z Mikulova, čítající 5000 lidí, přineslo jako dar pro Pannu Marii svíci 150 liber těžkou.

Korunovace byla vykonána kardinálem Schrattenbachem . Na počátku slavnosti byly korunky, uložené z předešlého dne na oltáři Bolestné Panny Marie, řeholníky přeneseny na hlavní oltář. Pak byla kázání v českém i německém jazyce. V kostele se zpívalo *O gloriosa virginum*. Během kázání, za hřmění děl a hmoždířů, přijel v kočáře taženém šestispřežím ke kostelu sv. Tomáše kardinál Schrattenbach, doprovázen celým dvorem a mnoha šlechtici. Po přivítání prelátem Zircklem se odebral k hlavnímu oltáři, kde se oblékl do pontifikálních rouch. Když byl kardinál oblečen, přečetl apoštolský notář papežské listiny, kterými se povoluje korunovace. Na to složili prelát Zirckl, podpřevor Pertscher a převor Köller přísahu, že budou věrně chránit korunky, které světil klášteru do ochrany. Po složené přísaze podepsali světci i notář protokol a byly oznámeny odpustky pro tuto příležitost zvláště udělené. Po té přistoupil kardinál k oltáři na kterém posvětil obě korunky a zapěl hymnus *Regina coeli*. Když jásavá antifona dozněla, vzal kardinál nejprve menší korunku a posadil ji na hlavu Jezulátka se a poté korunoval i Matku Boží. Při každém tomto posvátném úkonu pronášel zvláště k němu sepsanou modlitbu. Po korunovaci doprovázel osmeronásobný hudební sbor a venku se rozezněly zvony všech brněnských kostelů, do jejichž vyzvánění se mísily rány

¹⁴⁵ ROYT 1999, 165.

z hmoždířů a děl umístěných na městských hradbách a na Špilberku v celkovém počtu 70ti kusů. Po skončené korunovaci byla milostná Madona kardinálem okouřena a krátkou řečí oslavena. Následovala pontifikální mše svatá, kterou sloužil olomoucký světící biskup Otto Eck. Slavnost byla zakončena slavným *Te Deu*.¹⁴⁶

Po odpoledních nešporách se konal po městě průvod s obrazem Panny Marie Svatotomáské. V jeho čele šli cechy, studenti s korouhvemi a hudbou, dále pak svatotomášské bratrstvo Panny Marie Utěšitelky s umbellou a s malovanými symboly růžence na tyčích. Za bratrstvem kráčeli představitelé řádů, nesouce těla mučedníků na zvláště upravených nosítkách. Za nimi následoval hudební sbor a augustiniáni se stříbrným křížem vedeni proboštem brněnské kapituly. Za nimi byl infulovanými preláty nesen zázračný korunovaný obraz, umístěný na nosítkách s baldachýnem. Za obrazem šli šlechtici a lid obecný. Průvod šel od kostela sv. Tomáše k ústavu šlechticů, dolů k paláci kardinála Schrattenbacha dále na Zelený trh a na velké náměstí ke sloupu Panny Marie. Za zpěvu devíti sborů zde byl obraz postaven na zvláště k tomu připravený oltář. Farář od kostela sv. Jakuba pronesl německy kázání a jménem svým i městské rady poděkoval za to, že Panna Maria ochránila město před Švédy. Jako výraz díkůvzdání obětoval svíci 380 liber těžkou, jejíž váha symbolizovala počet let, po které zázračný mariánský obraz ochraňoval město. Po skončení hymnu *Regina coeli* a požehnání byl obraz zanesen na hlavní oltář kostela sv. Tomáše. V noci se Brno rozzářilo 5000 světly.

Slavnosti pokračovaly po celý oktáv a měly pravidelný denní rozvrh. V neděli 13. května konsekroval světící biskup Otto Eck novou kapli se stříbrným oltářem, na němž měl spočinout milostný obraz, a světil základní kámen k nové klášterní budově. Večer pak kardinál Schrattenbach zapálil za zvonění zvonů, fanfár trumpet a výstřelů ze šesti hmoždířů z okna svatotomášské prelatury mohutný ohňostroj, o jehož průběhu se dovídáme z tištěného programu *Die brennende Liebe segen der gecrönten Himmels Königin Mariae...an dem Crönungs Tag der Glorreichen Bildnusz bey Sanct Thomas zu Bezeigung immerwährender Verehrung mit Anzündung eines Kunst Feurs*. Součástí programu, vevázaného v Conchyliu, je slavnostní rytina F. A. Mayera¹⁴⁷ zachycující

¹⁴⁶ EICHLER 1888, 211-254.

¹⁴⁷ Mědiryt na papíře 630x 390 mm, zn. vlevo dole F.A. Baran del., vpravo dole F.A. Mayer Sculp. Brunae, ve středu dole pak nápis *MarIa BrVnensIs CIVItatIs DeCVs et TVtrIX*.

další slavobránu s velkolepým ohňostrojem [29] uspořádaným na závěr korunování milostného obrazu Panny Marie Svatotomášské.

Architektura brány je tvořena jedním velkým obloukem, s tryskajícím vodotryskem uprostřed, a osmi korintskými sloupy z každé strany. Nad vodotryskem se vznáší císařský orel nad kterým čtveřice andílků okuřovala zázračný obraz Panny Marie Svatotomášské. Nad obloukem poletují dva andílci, kteří v rukou drží dvě koruny. Na balustrádě brány stálo šest soch. Byl to prelát Andreas Zirckel, papež Klement XII, císař Karel IV., Jan markrabě moravský, kardinál Schrattenbach a alegorie města Brna. Celá brána je ozářena několikerými svícny se svícemi a hořícími srdci. Na dvou pyramidách před branou jsou umístěny rotující kotouče s raketami. Celé nebe je zaplaveno směsicí zářících hvězd a ohňů z ohňostroje.¹⁴⁸

17. května se odehrál obdobný průvod s obrazem jako v den korunovace, ale obraz nesly zemští stavové. Po skončení průvodu byl obraz zanesen do nové kaple a umístěn na stříbrný oltář jehož součástí, i když na jiném místě, je dodnes.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Podrobný popis této slavobrány uvádí: ROYT 1999, 169.

¹⁴⁹ ROYT 1999, 165-168.

IV. Závěr

Slavné papežské korunovace zázračných mariánských obrazů v době baroka, které jsou předmětem této práce, byly v celé Evropě až naprostým vyvrcholením úcty a zbožnosti k milostným sochám či obrazům, kterým předcházely slavné poutě a procesí při nichž byl ozdobený obraz vynášen z kostela.

S výrazy úcty, vděčnosti, pokory a lidové mariánské zbožnosti se ale setkáváme již od raného středověku. Milostné sochy se oblékaly do šatiček zdobily se květinami, drobnými šperky, drahokamy, korunkami a obrazy se pokrývaly stříbrnými nebo zlatými obklady. Kovový plech obvykle zastíral ošacení Madony a byly z něho zhotovovány korunky a hvězdy, výjimečně zakrýval celé pozadí obrazu. Na milostné obrazy či sochy se zavěšovaly růžence a medailonky.

V období baroka měly již milostné sochy celé „šatníky“ z drahých látek, zdobené perlami a drahokamy. Šaty pro milostné sochy podléhaly dobové módě a tak Madona i Ježíšek měli na hlavách i alonžové paruky. Nebylo výjimkou, že ještě před papežskou korunovací, měla socha či obraz ve své klenotnici několik kusů stříbrných či zlatých gotických korunek. Bohužel většina těchto pokladů milostných obrazů je dnes ztracena, neboť během reforem císaře Josefa II. došlo k jejich rekvizici.

Na počátku 16. století pak dochází ke krizi posvátného obrazu, vyvolané zákazem jistých forem lidové zbožnosti, která byla překonána až na tridentském koncilu roku 1563. XXV. zasedání koncilu se zabývalo úctou k ostatkům a k svatým obrazům. Tridentský koncil tak rozlišil pojmy „adoratio“ a „veneratio“, oproti středověké praxi formulované v Libri Carolini, která používala pouze pojem „adoratio“. Tridentský dekret se tak v podstatě odvolává k raně křesťanské praxi uctívání obrazů a odmítá nesprávné způsoby úcty k nim. Praktická lidová zbožnost k milostným obrazům však byla s tímto dekretem v příkrém rozporu.

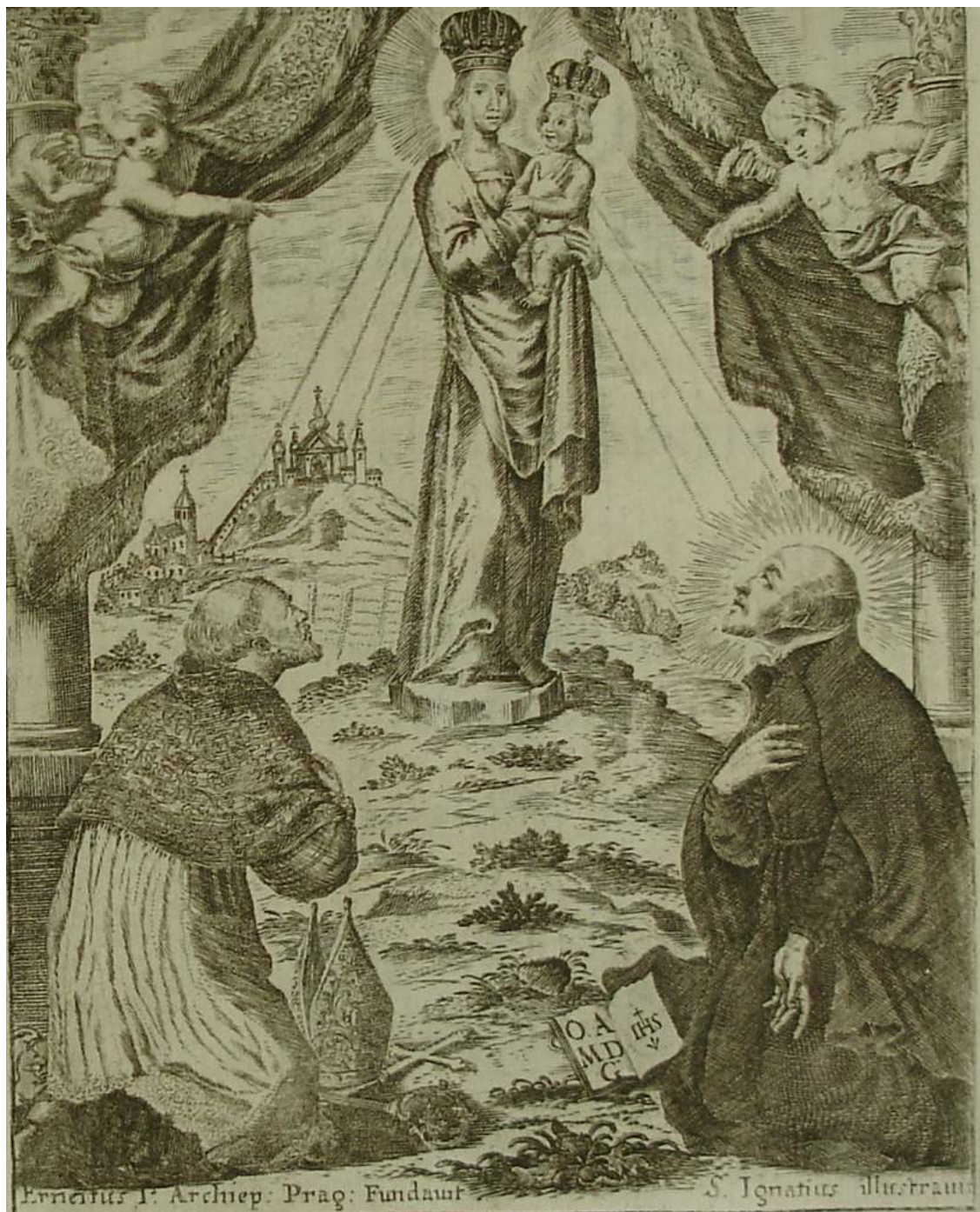
V 17. a 18. století existovala v Čechách zjevná snaha učinit Pannu Marii královnou Království českého a tím také navázat na hlubokou mariánskou úctu v zemi, která byla dle katolíků přerušena husitskými válkami. Snad každý milostný mariánský obraz v tomto období byl ozdoben zlatými či stříbrnými korunkami. Úcta k milostným

obrazům a oslavy Panny Marie vrcholí ve velkolepých slavnostech provázejících veškeré mariánské svátky.

Barokní úctu k milostným mariánským obrazům tvrdě postihly Josefínské dekrety. Reskriptem z roku 1772 byla zakázána procesí mimo *dědičné země do zemí cizích*. Dle patentu z 28. srpna 1783 se v procesích nesměly nosit milostné sochy a korouhve. Další patent z roku 1782 přikazoval *nepřiliš okrašlovat chrámy, poněvadž prý přílišná ozdoba, nádhera a osvětlení v chrámech a kaplích duchu církve se protiví, s sebou přináší nebezpečství ohně a konečně spíše k zábavě než k úctě svatého místa*. Pro kult Panny Marie měly význam také dekrety týkající se zmenšení počtu svátků, které na žádost Marie Terezie potvrdil brevem z 11. září 1753 papež Benedikt XIV. Z mariánských svátků tak bylo zachováno pouze pět hlavních: Hromnice, Zvěstování, Nanebevzetí, Narození a Neposkvrněné početí.

Končí epocha baroka a s ní jakoby končil i kult milostných obrazů a soch. Po smrti Josefa II. sice dochází k jisté obnově tohoto kultu, ale takového lesku a slávy, jako v dobách zlaté barokní Čechie, již nikdy nedosáhl.

V. Obrazová příloha

1. Arcibiskup Arnošt z Pardubic a sv. Ignác adorují milostnou sošku Panny Marie Svatohorské, titulní rytina z latinského spisu I. Poppa: *Historia Divae Virginis in Monte Sancto* z roku 1758, Strahovská knihovna Praha, sign. SK BV II 133

2. Milostná soška Panny Marie Svatohorské oděná ve zlatém pancíři, Archiv Svaté Hory, sbírka devoční grafiky

3. Korunovaná milostná soška Panny Marie Svatohorské, mědiryt na papíře, A. Birckhart 1732, Archiv Svaté hory, sbírka devoční grafiky

4. Pravý obraz Blahoslavené Panny Marie na Svaté Hoře nad Příbramí, mědiryt Matt. Küssella, dle předlohy L.G. Ssicha z knihy Bohuslava Balbína: Diva Montis Sancti z roku 1655

5. **Erb** pražského světícího biskupa Jana Rudolfa hraběte Šporka, mědiryt z knihy I. Poppa: *Historia Divae Virginis in Monte Sancto* z roku 1758, Strahovská knihovna Praha, sign. SK BV II 133

6. **Korunování Panny Marie Svatohorské**, leptaný mědiryt 440 x 650 mm, A. Birckhart 1732, sbírka Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186)

7. **Korunování Panny Marie na nebesích** (detail), leptaný mědiryt 440 x 650 mm, A. Birckhart 1732, sbírka Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186)

8. **Korunovace milostné sošky Panny Marie na Svaté Hoře** (detail), leptaný mědiryt 440 x 650 mm, A. Birckhart 1732, sbírka Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186)

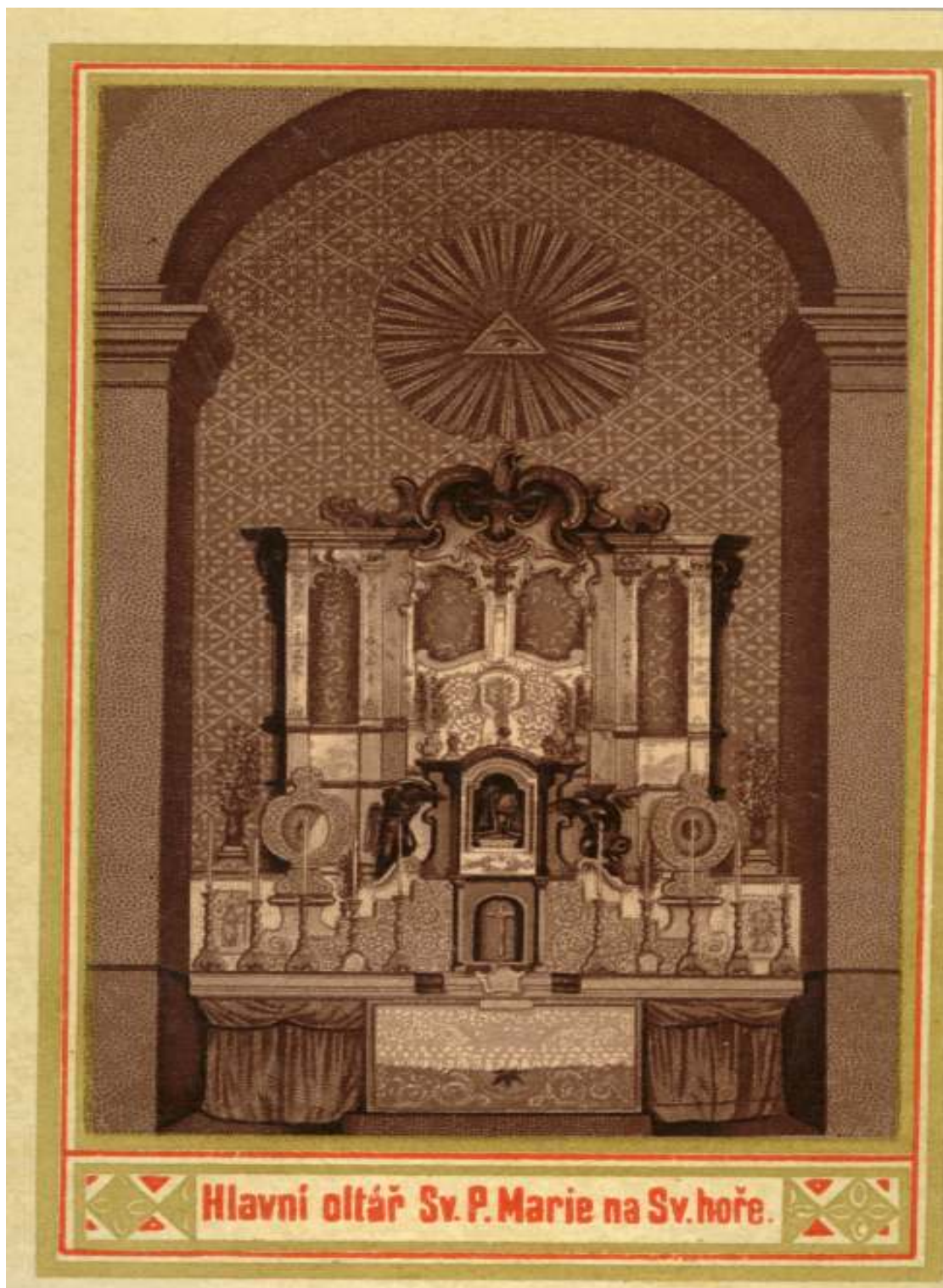
9. **Královská dcera z Kolchidy Médea předává milostnou sošku Panny Marie Svatohorské Jásonovi (detail), leptaný mědiryt 440 x 650 mm, A. Birckhart 1732, sbírka Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186)**

10. Saturn a Astreia přenášejí vladařskou korunu na Svaté Hory Pannu (detail), leptaný mědiryt 440 x 650 mm, A. Birckhart 1732, sbírka Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186)

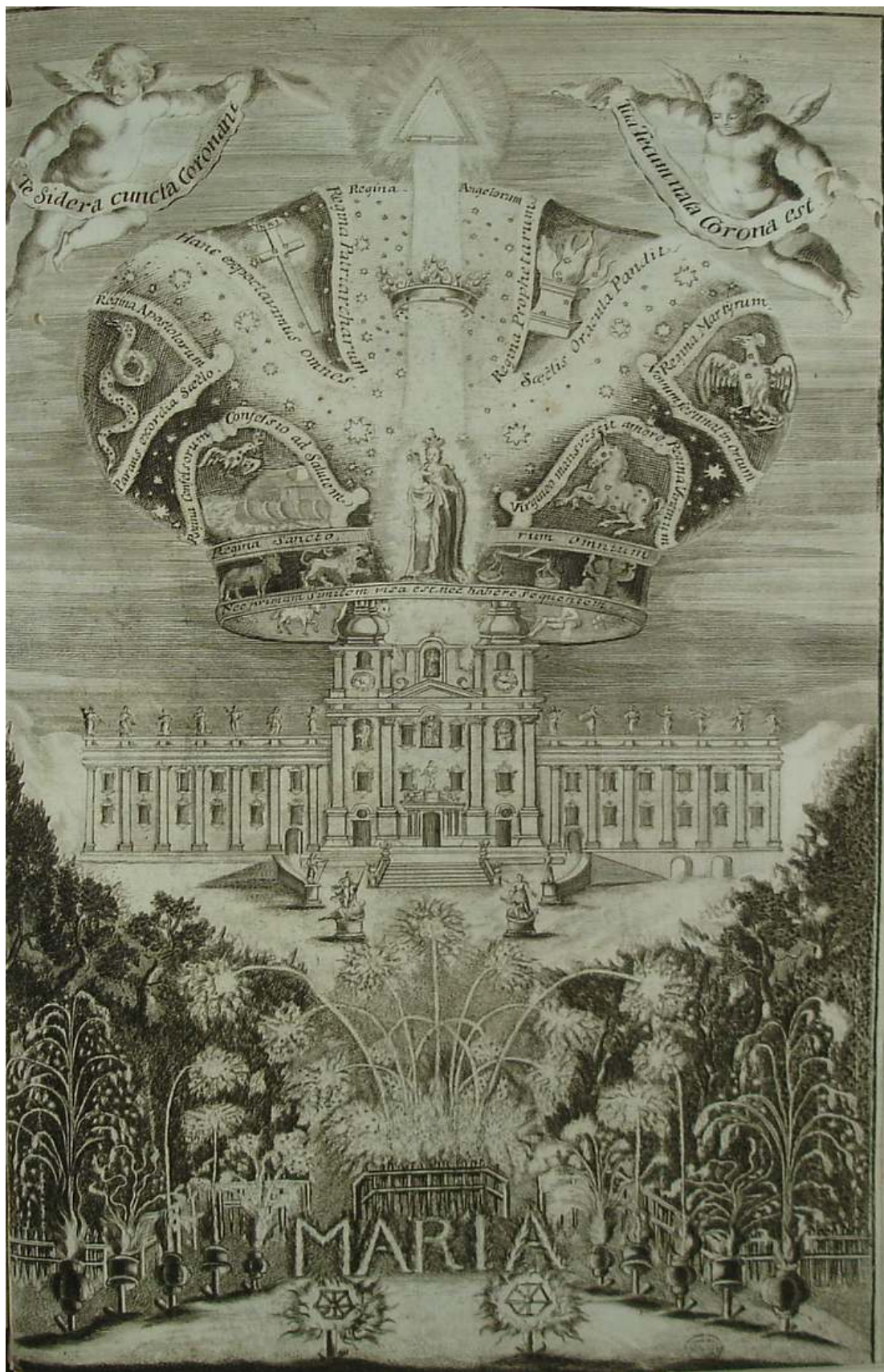
11. **Vulkánova dílna** (detail), leptaný mědiryt 440 x 650 mm, A. Birckhart 1732, sbírka Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186)

12. Stříbrný oltář Panny Marie Svatohorské, Archiv Svaté Hory, sbírka devoční grafiky

13. Erb olomouckého arcibiskupa kardinála Wolfganga Schrattenbacha, mědiryt z knihy Enthronisticum Parthenium z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2

14. Chrám na Sv. Kopečku ověčený císařskou korunou, mědiryt I. Zeidlera z knihy Enthronisticum Parthenium z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2

15. **Porta Triumphalis ad pedem Montis Sacri**, anonymní rytina z knihy *Enthronisticum Parthenium* z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2

16. Slavobrána před průčelím chrámu na Sv. Kopečku, rytina bratří Schmuzerů, podle předlohy Karla Josefa Haringera, mědiryt na papíře 435x 645, vevázáno v Enthronisticum Parthenium z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2

17. **Střední slavnostní brána**, mědiryt Andrease a Josepha Schmuzeřů, dle předlohy K. J. Haringera, vevázáno v Enthronisticum Parthenium z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2

18. Milostný relief Panny Marie Svatokopecké, mědiryt J. a. A. Schmuzerů, dle předlohy J. Winterhaltera, z knihy *Enthronisticum Parthenium* z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2

19. Oltář Panny Marie Svatokopecké, mědiryt na papíře 425 x 645 mm, J. a. A. Schmuzer, vevázáno v Enthronisticum Parthenium z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2

20. Adorace Panny Marie Svatokopecké, mědiryt J. a. A. Schmuzeřů, vevázaný ve spise L. Kaysera: Athenaenum sive universitatis z roku 1732, Strahovský klášter, sign. SK FL III 4

21. **Obraz Madony Svatotomášské**, mědiryt na papíře 150 x 100 mm, I. Zeidler 1736, sbírka devoční grafiky, Strahovský klášter Praha, sign. GS 8.

22. Sv. Lukáš kreslí Madonu, měřiryt na papíře 100 x 100 mm, zn.: Göz et Klauber Cath. Sc., sbírka devoční grafiky, Strahovský klášter Praha, sign. GS 11

23. Loď symbolizující moravskou církev s obrazem Madony Svatotomášské, mědiryt I. Zeidlera z korunovačního spisu Gemma Moraviae... 1736, Strahovský klášter, sign. SK BV II 159

24. Čelní pohled na oltář Madony Svatotomášské, mědiryt Icoba Gottlieba Thelota, vevázán v korunovačním spise Gemma Moraviae...1736, Strahovský klášter, sign. SK BV II 159

25. Zadní pohled na oltář Madony Svatotomášské, mědiryt Icoba Gottlieba Thelota, vevázán v korunovačním spise Gemma Moraviae...1736, Strahovský klášter, sign. SK BV II 159

27. **Malá slavobrána před prelaturou Brno**, I. Zeidler, mědiryt na papíře
670x 440 mm, vevázáno v Conchylium Marianum...z roku 1736, Strahovský klášter,
sign. SK AN IV 12

28. Slavobrána před Zemským domem Brno, I. Zeidler, mědiryt na papíře 775 x 515 mm, vevázáno v Conchylium Marianum...z roku 1736, Strahovský klášter, sign. SK AN IV 12

29. Slavnostní brána s ohňostrojem, rytina F. A. Mayera, vevázaná v Conchylium Marianum...z roku 1736, Strahovský klášter, sign. SK AN IV 12

VI. Seznam vyobrazení

1. **Arcibiskup Arnošt z Pardubic a sv. Ignác adorují milostnou sošku Panny Marie Svatohorské**, titulní rytina z latinského spisu I. Poppa: *Historia Divae Virginis in Monte Sancto* z roku 1758, Strahovská knihovna Praha, sign. SK BV II 133.
Foto: autor
2. **Milostná soška Panny Marie Svatohorské oděná ve zlatém pancíři**, Archiv Svaté Hory, sbírka devoční grafiky. Foto: autor
3. **Korunovaná milostná soška Panny Marie Svatohorské**, mědiryt na papíře, A. Birckhart 1732, Archiv Svaté hory, sbírka devoční grafiky. Foto: autor
4. **Pravý obraz Blahoslavené Panny Marie na Svaté Hoře nad Příbramí**, mědiryt Matt. Küssella, dle předlohy L.G. Ssicha z knihy Bohuslava Balbína: *Diva Montis Sancti* z roku 1655. Foto: autor
5. **Erb pražského světícího biskupa Jana Rudolfa hraběte Šporka**, mědiryt z knihy I. Poppa: *Historia Divae Virginis in Monte Sancto* z roku 1758, Strahovská knihovna Praha, sign. SK BV II 133. Foto: autor
6. **Korunování Panny Marie Svatohorské**, leptaný mědiryt 440 x 650 mm, A. Birckhart 1732, sbírka Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186). Foto: autor
7. **Korunování Panny Marie na nebesích** (detail), leptaný mědiryt 440 x 650 mm, A. Birckhart 1732, sbírka Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186). Foto: autor
8. **Korunovace milostné sošky Panny Marie na Svaté Hoře**, (detail), leptaný mědiryt 440 x 650 mm, A. Birckhart 1732, sbírka Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186). Foto: autor
9. **Královská dcera z Kolchidy Médea předává milostnou sošku Panny Marie Svatohorské Jásonovi** (detail), leptaný mědiryt 440 x 650 mm, A. Birckhart 1732, sbírka Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186). Foto: autor
10. **Saturn a Astreia přenášejí vladařskou korunu na Svaté Hory Pannu** (detail), leptaný mědiryt 440 x 650 mm, A. Birckhart 1732, sbírka Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186). Foto: autor
11. **Vulkánova dílna** (detail), leptaný mědiryt 440 x 650 mm, A. Birckhart 1732, sbírka Strahovského kláštera, sign. GS 175 (40/65-186). Foto: autor
12. **Stříbrný oltář Panny Marie Svatohorské**, Archiv Svaté Hory, sbírka devoční grafiky. Foto: autor
13. **Erb olomouckého arcibiskupa kardinála Wolfganga Schrattenbacha**, mědiryt z knihy *Enthronisticum Parthenium* z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2. Foto: autor
14. **Chrám na Sv. Kopečku ověnčený císařskou korunou**, mědiryt I. Zeidlera z knihy *Enthronisticum Parthenium* z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2. Foto: autor
15. **Porta Triumphalis ad pedem Montis Sacri**, anonymní rytina z knihy *Enthronisticum Parthenium* z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2. Foto: autor
16. **Slavobrána před průčelím chrámu na Sv. Kopečku**, rytina bratří A. a J. Schmuzerů, podle předlohy Karla Josefa Haringera, mědiryt na papíře 435x 645, vevázáno v *Enthronisticum Parthenium* z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2. Foto: autor
17. **Střední slavnostní brána**, mědiryt Andrese a Josepha Schmuzerů, dle předlohy K. J. Haringera, vevázáno v *Enthronisticum Parthenium* z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2. Foto: autor

18. **Milostný relief Panny Marie Svatokopecké**, mědiryt J. a. A. Schmuzerů, dle předlohy J. Winterhaltera, z knihy *Enthronisticum Parthenium* z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2. Foto: autor
19. **Oltář Panny Marie Svatokopecké**, mědiryt na papíře 425 x 645 mm, J. a. A. Schmuzer, vevázáno v *Enthronisticum Parthenium* z roku 1733, Strahovská knihovna, sign. SK AL III 2. Foto: autor
20. **Adorace Panny Marie Svatokopecké**, mědiryt J. a. A. Schmuzerů, vevázaný ve spise L. Kaysera: *Athenaenum sive universitatis* z roku 1732, Strahovský klášter, sign. SK FL III 4. Foto: autor
21. **Obraz Madony Svatotomášské**, mědiryt na papíře 150 x 100 mm, I. Zeidler 1736, sbírka devoční grafiky, Strahovský klášter Praha, sign. GS 8. Foto: autor
22. **Sv. Lukáš kreslí Madonu**, mědiryt na papíře 100 x 100 mm, zn.: Göz et Klauber Cath. Sc., sbírka devoční grafiky, Strahovský klášter Praha, sign. GS 11. Foto: autor
23. **Lod' symbolizující moravskou církev s obrazem Madony Svatotomášské**, mědiryt I. Zeidlera z korunovačního spisu *Gemma Moraviae...* 1736, Strahovský klášter, sign. SK BV II 159. Foto: autor
24. **Čelní pohled na oltář Madony Svatotomášské**, mědiryt Icoba Gottlieba Thelota, vevázán v korunovačním spise *Gemma Moraviae...* 1736, Strahovský klášter, sign. SK BV II 159. Foto: autor
25. **Zadní pohled na oltář Madony Svatotomášské**, mědiryt Icoba Gottlieba Thelota, vevázán v korunovačním spise *Gemma Moraviae...* 1736, Strahovský klášter, sign. SK BV II 159. Foto: autor
26. **Slavobrána před průčelím Svatotomášského kostela v Brně**, Balthasar S. Seletzky, mědiryt na papíře 680 x 460 mm, vevázán v korunovačním spise *Gemma Moraviae...* 1736, Strahovský klášter, sign. SK BV II 159. Foto: autor
27. **Malá slavobrána před prelaturou Brno**, I. Zeidler, mědiryt na papíře 670x 440 mm, vevázáno v *Conchylium Marianum...* z roku 1736, Strahovský klášter, sign. SK AN IV 12. Foto: autor
28. **Slavobrána před Zemským domem Brno**, I. Zeidler, mědiryt na papíře 775 x 515 mm, vevázáno v *Conchylium Marianum...* z roku 1736, Strahovský klášter, sign. SK AN IV 12. Foto: autor
29. **Slavnostní brána s ohňostrojem**, rytina F. A. Mayera, vevázaná v *Conchylium Marianum...* z roku 1736, Strahovský klášter, sign. SK AN IV 12. Foto: autor

VIII. Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny:

- Athenaeum sive Universitatis Mariana statue in Sacro monte premonstrato Moraviae ad Olomoucium a Laurentio Kayser. Olomucii 1732, Strahovský klášter Praha, sign. SK FL III 4/a
- Aurora Primae Diei in Seculo Mariano Inchoato per pp. Societatis Jesu anno 1647. In S. Monte Stabilitos, Strahovský klášter Praha, sign. SK ET XIV 25
- Deníky residence na sv. Kopečku 1679-1759:
MZA Brno G 1, Bočkova sbírka č.4143, č.12276/5;
MZA Brno E 55, Premonstráti Klášterní Hradisko, Deník kanonie, Diář residence na sv. Kopečku, inv. č. 240, sign. II 42;
MZA Brno G 12, Cerroniho sbírka;
Státní vědecká knihovna v Olomouci, oddělení rukopisů a starých tisků (SVKOL) sign. M-II-257, 403
- Diarium Residentiae in Sacramonte I. latinský rukopis, Řád Redemptoristů, SÚA Praha sign. p.č. 104
- Compendiaria descripto de gloriosissimo actu, Coronationis B.V. Deipare, In Monte Sancto Societatis JESU in Regno Bohemiae, Die 22. Junii, Anno Domini 1732, Strahovský klášter Praha, sign. SK AP XII 1
- Conchylium Marianum vetustissimae et venustissimae Gemmae Moraviae. Brunae 1736, Regno Behemiae die 22. Juni 1732, Strahovský klášter Praha, sign. SK AN IV 12
- Corona Sacro Montana, sive Constellatio Coeli Mariani, Nocte super media Gloriosissimae Coronationis Augustissimae Coelorum Imperatricis Mariae Thumaturgae Statuae, ab Angelis allatae, In Horizonte Montis Praemonstrati ad Olomoucium, Die 21. Septembris, Anno MDCCXXXII. Serenissimo Coelo Praemonstrata. Olomucii 1732, Strahovský klášter Praha, sign. SK FT I 3/2
- Enthronisticum Parthenium, sive Gloria et Honor Neo-inauguratae Augustissimae Coelorum Reginae Mariae in Thaumaturga Effigie Sua, Portentofo Angeloru, famulatu allata....Olomucii 1733, Strahovský klášter Praha, sign. SK AL III 2
Gemma Moraviae Thumaturga Brunensis. Brunae 1742, Strahovský klášter Praha, sign. SK BV II 159
- Korunovace PM Svatokopecké, mědiryt 440 x 650 mm, sbírka mědirytin, Strahovský klášter Praha sign. GS 175 (40/65-186), značeno: Jos. Moravinus delin: Birckhart. Sculp: Prag. Mariani Servi, Antony Brückner. Civis Przbiramensis
- Ortus et progressus Sacri Montis in Marchionatu Moraviae prope Olomoucium, latinský rukopis 1757, pozdější svatokopecký převor Tadeáš Schrabal popisuje průběh všech velkých úprav provedených v chrámu v letech 1721-1732. Strahovský klášter Praha, sign. SK BT IV 91
- Krátké vypsání o nalezení a stoletní slavnosti a slavném korunování zázračného obrazu Marie Panny na Svaté Praemonstratské hoře blíž Olomouce. V Hradci Králové 1733, Strahovský klášter Praha, sign. SK FD V II
- Mons Praemonstratus neb Před-vkázaná Hora. To jest: Pravdivé a dokonalé sepsání svaté a mnohými Milostmi Mariánskými dalece a vysoce stkvoucí se Hory. V Hradci králové 1732
- Regina Caeli, Corona Glorae et Majestatis Super Creaturam universam Exaltata in Caelis, Maria ritu Vaticano prima in Regno Bohemiae in S. Monte Corona Regali Aurea Coronata. Praegae 1732, sign. Strahovský klášter Praha, SK BS I. 53, kniha 2

- Sv. Kopeček. Katalog Hradišťských 1688-1783. Latinský rukopis, Strahovský klášter Praha, sign. DK III 4
- Sanctum saeculare Marianum, Olomucii 1732
- Svatohorská Panna Marya, nejslavnější rodička Boží v Čechách nad Příbrami. 1655, Strahovský klášter Praha, sign. SK BV IX 31
- Synopsis historiae sacromontanae, latinský rukopis, SÚA Praha, sign. P 131
- SOA Brno, fond E4, 5:31, fol.53 - soupis drahokamů na korunkách, fol. 106-11, podklad pro vydání programu v Conchylium Marianum, fol. 104-105 kreslené návrhy na tzv. Velkou a Malou bránu před prelaturou
- Žebřík Jakoba Maria Panna Svatohorská, po kterém Bůh vstoupil na zem aby po něm lidé zasloužili vstoupiti do nebe....Praha 1737, Strahovský klášter Praha, sign. SK BU II 135/33

Literatura:

- ASCHENBRENNER/SCHWEIGHOFER 1965— Wanda ASCHENBRENNER / Georg SCHWEIGHOFER: Paul Troger. Leben und Werk. Katalog Salzburg 1965, č. 313, 156. Salzburg 1965
- BALBÍN 1655— Bohuslav BALBÍN: Diva Montis Sancti seu origines et miracula magne dei hominumque matris Mariae, que in Sancto Monte Regni Bohemiae ad Argentifodinas Przibramenses. Pragae 1665
- BALBÍN 1666 — Bohuslav BALBÍN: Přepodivná Matka Svato-Horská Maria. překlad P. Mat. Šteyer T.J. Praha 1666
- BALBÍN 1658— Bohuslav BALBÍN: Diva Turzanensis... Olomutii 1658
- BALEKA 1997—Jan BALEKA: Výtvarné umění. Výkladový slovník. Praha 1997
- BECKOVSKÝ 1880— J. F. BECKOVSKÝ: Poselkyně starých příběhů českých. II.díl k vydání upravil dr. Antonín Rezek. Praha 1880
- BOLEK 1936—František BOLEK: Katolické kostely a kaple v Olomouci. Olomouc
- ČEŽOVSKÝ/VRAŠTIL 1936— I. ČEŽOVSKÝ / P. J. VRAŠTIL: O korunovaci milostných obrazů a soch bl. Panny Marie. In: Papežská korunovace Matky Boží Svatohostýnské. Hostýn 1936
- DERKA 1886— J. N. DERKA: Stručné dějiny a popis poutního chrámu Rodičky Boží Marie Panny na sv. Kopečku u Olomouce. Brno 1886
- DOKULIL 1913—Antonín DOKULIL: Korunovace bl. Panny Marie na Sv. Kopečku u Olomouce. In: Papežská korunovace Matky Boží. Brno 1913
- EICHLER 1888— Karel EICHLER: Poutní místa a milostivé obrazy. Brno 1888
- JANDA 1913—Antonín JANDA: Papežská korunovace Matky Svatohostýnské. Brno 1913
- JORDAN 1997—Michael JORDAN: Encyklopedie bohů. Praha 1997
- HERZOGENBERG 1985—J. HERZOGENBERG: Zur Krönung von Gnadenbildern vom 18. bis zum 20. Jahrhundert. In: Intention und Darstellung. Erich Hubala zum 24 März 1985, Herausgegeben von Frank Büttner. München 1985
- HEROUT 1978—Jaroslav HEROUT: Slabikář návštěvníků památek. Brno 1978
- HEROUT 2002—Jaroslav HEROUT: Staletí kolem nás. Praha / Litomyšl 2002
- HOLAS 1929— František Xaver HOLAS: Dějiny potního místa mariánského Svaté Hory u Příbramě. Příbram 1929
- HRÁČEK 1933— Jan HRÁČEK: Původ a dějiny poutního chrámu Panny Marie na sv. Kopečku u Olomouce. Svatý Kopeček 1933.
- JANDA Antonín: Papežská korunovace Matky Boží Svatohostýnské, Hostýn 1913.

- KAUFMANN 1922—Walter KAUFMANN: Handbuch der achrit. Archäologie. Paderbon 1922
- KNOX 1990—J. R. KNOX: Die Feier der Krönung eines Marienbildes. Salzburg / Trier / Zürich 1990
- KONSTANC 1655—Jan KONSTANC: Succurre miseris. Svatohorská Panna Maria, nejslavnější Rodička Boží v Čechách nad Příbramí. Praha 1655
- KOPEČEK 2002—Josef KOPEČEK: Karel Škréta na Svaté Hoře. In: Podbrdsko IX. 2002
- KOPEČEK 2004—Josef KOPEČEK: Svatá Hora. Kostelní Vydří 2004
- KRSEK/KUDĚLKA/STEHLÍK/VÁLKA 1996—I. KRSEK. / Z. KUDĚLKA / M. STEHLÍK / J. VÁLKA: Umění baroka na Moravě a ve Slezsku. Praha 1996
- NEUMANN 1936—P. A. NEUMANN: K 200 výročí korunovace milostného obrazu Panny Marie v klášteře brněnských augustiniánů (1736-1936). Brno 1936
- PETRŽÍLKA 1732—Stanislav PETRŽÍLKA: Odražená záře Marye Panny na Nebi od ozdobným vyobrazením vysvětlená v srdci téhož Města na Rynku dne 22. měsíce června, kteréžto Den Marii Nebe KráloVnV KorVnoV VCtIl. Příbram 1732, sign. NK ČR 54 B 641
- POCHE 1977—Emanuel POCHE: Umělecké památky Čech I. Praha 1977
- POLO/CANDIDO/PEDICO 1980—G. M. POLO / L. M. DE CANDIDO / M. M. PEDICO: La Vergine Maria incoronata. Storia-dottrina-devozione. Rovigo 1980
- POPP 1758—Ignatio POPP: Historia Divae Virginis in Monte Sancto a P. Ignatio Popp S.J. Pragae 1758
- ROYT 1999—Jan ROYT: Obraz a kult v Čechách. 17. a 18. století. Praha 1999
- ROYT 2006—Jan ROYT: Slovník biblické ikonografie. Praha 2006
- SAMEK 1987—SAMEK Bohumil: Architektura v díle F. Ř. I. Ecksteina. In: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. F 30-31. Brno 1987
- SAMEK 1994—SAMEK Bohumil: Umělecké památky Moravy a Slezska I., Praha 1994
- SMEJKAL 2001—Bohuslav SMEJKAL: Pohledy do historie Svatého Kopečka. Svatý Kopeček 2001
- SMEJKAL 1994—Bohuslav SMEJKAL: Svatý Kopeček Poutní chrám Navštívení PM, Olomouc 1994
- STEHLÍKOVÁ 2001—Dana STEHLÍKOVÁ: Katalog Praha 2001- č. kat. I/2. 135. Praha 2001
- STEHLÍKOVÁ 2002—Dana STEHLÍKOVÁ: Tři kapitoly o uměleckém řemesle v českém baroku. In: VLNAS (ed.) 2002: Sláva barokní Čechie. Katalog výstavy. Praha 2002
- STEHLÍKOVÁ 2004—Dana STEHLÍKOVÁ (ed.): Bohemia Sancta. Poklady křesťanského umění z českých zemí. Katalog výstavy. Praha 2004
- SUCHÁNEK 2007—Pavel SUCHÁNEK: K větší cti a slávě. Umění a mecenát opatů kláštera Hradisko v 18.století. Brno 2007
- UREŠOVÁ 1974—Libuše UREŠOVÁ: Katalog Praha-č. kat. 20. Praha 1974
- UREŠOVÁ 1989—Libuše UREŠOVÁ: Katalog Praha-č. kat.180, 192. Praha 1989
- UREŠOVÁ 2002—Libuše UREŠOVÁ: Tři kapitoly o uměleckém řemesle v českém baroku.In: VLNAS (ed.) 2002: Sláva barokní Čechie. Katalog výstavy. Praha 2002